

Vzor citace: Kolektiv CES VŠEM, VŠEM: *Konkurenční schopnost České republiky 2013–2014*. Praha: Odborné nakladatelství VŠEM, 2015. 108 s. ISBN 978-80-87839-50-8.

Klíčová slova:

efektivita, ekonomika, ekonomie, HPD, index, inovace, konkurenceschopnost, kvalita, makroekonomie, odvětví, práce, technologie, trh, ukazatel, vývoj

JEL Classification:

E01, E02, E03, E21, E22, E31, E32, E44, E63, F62, F63, H50, H77

Kolektiv autorů:**Centrum ekonomických studií VŠEM (CES VŠEM)****Vysoká škola ekonomie a managementu (VŠEM)**

Ing. Jana Gibarti, Ph.D. (jana.gibarti@vsem.cz) – kapitola Výzkum a vývoj a inovující podniky

Ing. Jaroslav Kahoun (jaroslav.kahoun@vsem.cz) – kapitola Regionální konkurenceschopnost

Bc. Martin Liška (martin.liska@vsem.cz) – kapitola Institucionální kvalita

Doc. Ing. Jan Pour, CSc. (jan.pour@vsem.cz) – kapitola Podniková informatika

Ing. Marek Rojíček, Ph.D. (marek.rojicek@vsem.cz) – kapitola Konkurenceschopnost odvětví

Prof. Ing. Vojtěch Spěváček, DrSc. (vojtech.spevacek@vsem.cz) – kapitola Růstová výkonnost a stabilita

Prof. Ing. Milan Žák, CSc. (milan.zak@vsem.cz) – kapitola Institucionální kvalita

Ing. Václav Žďárek, MSc. (vaclav.zdarek@vsem.cz) – kapitola Růstová výkonnost a stabilita

Editorka textu:

Ing. Lucie Vnoučková, Ph.D.

Redaktoři textu:

Ing. Mgr. Julie Šmejkalová, Ing. Mgr. Jiří Tobíšek

Recenzenti/opONENTI:

Prof. Ing. Christiana Kliková, CSc.

Prof. Ing. Vojtěch Krebs, CSc.

Prof. Ing. Antonín Slaný, CSc.

2015

Vydalo: Odborné nakladatelství VŠEM, Nárožní 2600/9a, 158 00, Praha 5

ISBN 978-80-87839-50-8

Publikace vznikla s finanční podporou Vysoké školy ekonomie a managementu o.p.s.

© Centrum ekonomických studií Vysoké školy ekonomie a managementu, Vysoká škola ekonomie a managementu, o.p.s.

OBSAH

Úvod	5
1. Růstová výkonnost a stabilita	9
Úvod	9
Hrubý domácí produkt	10
HDP na obyvatele v paritě kupní síly	11
Produktivita práce	12
HDP v PPS na pracovníka a na odpracovanou hodinu	13
Míra zaměstnanosti	14
Míra nezaměstnanosti	15
Dlouhodobá míra nezaměstnanosti	16
Nominální a reálné mzdové náklady	17
Index spotřebitelských cen	18
Index cenové úrovně	19
2. Institucionální kvalita	32
Index ekonomické svobody – Freedom House	42
Ukazatel jakosti životního prostředí	43
Index vnímání korupce	44
Globální barometr korupce	45
Index neprůhlednosti	46
Index otevřeného rozpočtu	47
Kvalita veřejné správy	48
Kvalita veřejných institucí	49
Zahájení a ukončení podnikání	50
Zdanění a zahraniční obchod	51
Smlouvy, ochrana investic, přístup k úvěrům	52
Kvalita podnikové správy	53
Efektivnost produktových trhů	54
Efektivnost finančních trhů	55
Efektivnost trhu práce	56
Ukazatel potenciální konkurenceschopnosti	57
3. Strukturální konkurenceschopnost	61
Statistická část	62
Odvětvová konkurenceschopnost	63
4. Inovační výkonnost	90
Informační systémy a technologie	91
Výdaje na výzkum a vývoj podle sektorů, podle zdrojů financování a podle jeho provádění	95
LITERATURA	106
ABSTRAKT	108
ABSTRACT	108

Úvod

Publikace Konkurenční schopnost České republiky je jedním z hlavních výstupů Centra ekonomických studií Vysoké školy ekonomie a managementu (CES VŠEM, VŠEM). CES VŠEM je výzkumné pracoviště Vysoké školy ekonomie a managementu. Výzkum je zaměřen zejména na analýzu faktorů konkurenceschopnosti české ekonomiky v mezinárodním srovnání a na identifikaci souvisejících hospodářsko-politických implikací pro podporu ekonomického dohánění a přechodu na znalostně založenou ekonomiku. Realizace výzkumných aktivit probíhá již od roku 2005, kdy byla podporována v rámci dlouhodobého výzkumného projektu (Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, MŠMT 1M0524) a pokračuje i nadále. Tematicky je výzkum CES VŠEM zaměřen především na analýzu makroekonomických ukazatelů, nicméně od roku 2015 se výzkum zaměřil i do dalších oblastí ekonomie a managementu a v rámci veřejné grantové soutěže jsou podporovány i další výzkumné projekty a aktivity. CES spolupracuje rovněž na řadě mezinárodních výzkumných projektů v problematice znalostně založené konkurenceschopnosti a podílí se na expertizních aktivitách pro veřejnou správu v oblasti růstové výkonnosti a stability, výzkumu a vývoje a inovační výkonnosti.

V současné době je strategie mezinárodní konkurenceschopnosti České republiky oblastí, která na sebe obrací zásadní pozornost. Období do roku 2020 je klíčové pro další rozvoj ekonomiky následující po období ekonomické a finanční krize. Strategie následujících let nese podtitul "Zpět na vrchol" a charakterizuje záměr vlády dostat do roku 2020 Českou republiku mezi 20 nejvíce konkurenceschopných zemí světa. Strategie posuzuje konkurenceschopnost v devíti pilířích. Mezi ty hlavní patří instituce, infrastruktura a inovace. Základní vizí je vysoká a dlouhodobě udržitelná životní úroveň občanů České republiky založená na pevných základech konkurenceschopnosti. Předkládaná publikace se proto věnuje analýze současného stavu konkurenceschopnosti České republiky a předkládá východiska pro další rozvoj.

Jak uvádí výsledky analýzy konkurenceschopnosti České republiky, kterou zpracovalo Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, rozvoj české ekonomiky zpomalují neefektivní státní úřady, pomalé soudy nebo nedostatečná infrastruktura. Silnou stránkou je naopak kvalitní věda a výzkum. Zásadní rezervou je ovšem chybějící nebo omezená vazba vědy, výzkumu a jejich výsledků na podnikový sektor, který je klíčový pro rozvoj inovací. Z toho důvodu je plánována větší provázanost vědy a výzkumu. Klíčové dokumenty jsou již připraveny a procházejí procesem připomínkování a schvalování. V budoucnu lze tedy očekávat další rozvoj této oblasti. Další silnou stránkou konkurenceschopnosti České republiky je stabilní hospodářské prostředí nebo schopnost přilákat zahraniční investice. Naše proexportně zaměřené hospodářství prokázalo svou životaschopnost v celé řadě oborů.

Publikace Konkurenční schopnost České republiky 2013-2014: Vývoj hlavních indikátorů je v pořadí již sedmou publikací věnovanou vývoji konkurenceschopnosti ČR v mezinárodním srovnání a analýze rozhodujících faktorů ovlivňujících tento vývoj. Publikace shrnuje klíčové oblasti charakterizující vývoj České republiky promítnuté do kvantitativních ukazatelů. Publikace pokračuje a navazuje na předchozí vydání publikací pod názvem Ročenka konkurenceschopnosti České republiky. Publikace se soustředí na prezentaci statistických ukazatelů sledovaných v časových řadách, které ilustrují daný tematický okruh.

Konkurenční schopnost České republiky analyzuje přístup a vývoj české ekonomiky ve vztahu ke klíčovým kvantitativním faktorům jejího rozvoje a ve vztahu k vykazované růstové výkonnosti a makroekonomické stabilitě.

Cílem publikace je na základě komplexní analýzy zdrojů a výsledků konkurenční schopnosti České republiky identifikace souvisejících hospodářskopolitických implikací. Výsledky uvedené v následujících kapitolách jsou využitelné pro podporu současně znalostně založené ekonomiky.

Předkládaná publikace je zaměřena na čtyři stěžejní oblasti: (1) Růstová výkonnost a stabilita, (2) Institucionální kvalita, (3) Strukturální konkurenceschopnost a (4) Inovační výkonnost. Specifická pozornost je věnována strukturálním aspektům konkurenceschopnosti na odvětvové a regionální úrovni.

První část, **Růstová výkonnost a stabilita** analyzuje hospodářský vývoj a růst ČR v mezinárodním kontextu, včetně jejich dopadů na makroekonomickou rovnováhu. Uvedené široké spektrum ukazatelů umožňuje posoudit makroekonomický vývoj České republiky a jejich analýza ve vztahu k ostatním zemím EU objasní sledované rozdíly a příčiny zaostávání české ekonomiky. Výběr sledovaných ukazatelů byl volen tak, aby charakterizovaly všechny podstatné oblasti ekonomického vývoje včetně jejich kvalitativních stránek.

Druhá část, **Institucionální kvalita** hodnotí kvalitu správy a podnikového prostředí. Je členěna do kapitol, které charakterizují problematiku hodnocení a měření institucionálního prostředí a jeho předpokladů pro ekonomickou výkonnost a konkurenceschopnost ekonomiky. Je tak identifikován jejich vztah k výkonnostním charakteristikám na podnikové úrovni. Opět jsou analyzovány jak kvalitativní, tak kvantitativní ukazatele sledované oblasti.

Třetí část, **Strukturální konkurenceschopnost** je rozdělena do dvou částí zabývajících se samostatně odvětvovou a regionální konkurenceschopností. Odvětvová, statistická, část zahrnuje odvětvové charakteristiky ekonomické výkonnosti konkurenceschopnosti v České republice. V části věnované regionální konkurenceschopnosti je představen výběr ukazatelů zachycujících postavení jednotlivých regionů v České republice a jejich vývoj.

Čtvrtá část, **Inovační výkonnost** je zaměřena na hodnocení úrovně ekonomických aktivit z hlediska využití inovačních schopností a identifikaci meziodvětvových odlišností. Poslední část publikace je rozdělena do dvou kapitol. Nejprve je pozornost věnována informačním systémům a technologiím využívaným v České republice a jejich srovnání mezi evropskými státy. Je taktéž analyzován vývoj jejich využívání v čase. Je hodnocen jejich přínos pro rozvoj inovací. Druhá kapitola se věnuje zdrojům inovační výkonnosti, které jsou spojeny s výzkumem a vývojem a dále se zaměřuje na analýzu inovační výkonnosti podle jednotlivých odvětví a typů podniků. Jsou uvedeny také efekty inovační výkonnosti, které je možné sledovat při analýze inovujících podniků.

Lucie Vnoučková
editor

1. Růstová výkonnost a stabilita

Úvod

Indikátory růstové výkonnosti a stability zahrnují široké spektrum ukazatelů umožňujících posoudit makroekonomický vývoj České republiky a jeho srovnání s vývojem v ostatních zemích Evropské unie. Cílem kapitoly je charakterizovat všechny podstatné oblasti ekonomického vývoje včetně jejich kvalitativních stránek, které jsou určující z hlediska konkurenceschopnosti české ekonomiky. Z metodického hlediska kapitola analyzuje přístup a vývoj české ekonomiky ve vztahu ke klíčovým kvantitativním faktorům jejího rozvoje a ve vztahu k vykazované růstové výkonnosti a makroekonomické stabilitě. Ukazatele je možné tematicky rozdělit do čtyř částí:

(1) růstová výkonnost – zahrnuje růst HDP, produktivity práce a na jejich vývoji závislou ekonomickou úroveň země (měřenou HDP na obyvatele v paritě kupního standardu), **(2) práce, mzdy a ceny** – vývoj zaměstnanosti a nezaměstnanosti vyjadřuje využití lidských zdrojů a růst mezd ovlivňuje životní úroveň. Index spotřebitelských cen je základním ukazatelem vývoje inflace, která ovlivňuje kupní sílu měny. Srovnatelná cenová úroveň konečné spotřeby domácností daná poměrem parity kupní síly a tržních měnových kurzů patří k základním ukazatelům nominální konvergence, **(3) poptávka a stabilita** – spotřeba, investice, úspory a jejich vzájemný vztah spojují hledisko ekonomického růstu a makroekonomické rovnováhy, která je významně ovlivněna vývojem veřejných rozpočtů a rozpočtových schodků, které se kumulují ve veřejný dluh, **(4) vnější vztahy** jsou charakterizovány růstem vývozu a dovozu zboží a služeb, bilanci běžného účtu platební bilance a přílivem přímých zahraničních investic. Ve vývoji směnných relací a reálného efektivního měnového kurzu se odráží konkurenceschopnost země v zahraničním obchodě.

Význam sledování a hodnocení makroekonomického vývoje vzrostl v poslední době v důsledku předcházející finanční krize a celosvětové recese, která byla nejhlubší v poválečném období a zasáhla drtivou většinu zemí. V zemích Evropské unie včetně České republiky byla **recese** velmi hluboká s propadem HDP v roce 2009 o více než 4 % a projevila se ve zhoršení vývoje většiny makroekonomických agregátů. Silný pokles HDP byl doprovázen snížením produktivity práce, investic, růstem nezaměstnanosti a výrazným zhoršením veřejných financí. Dokonce i po šesti letech od začátku finanční a ekonomické krize zůstává světová hospodářská situace vážná.

V Evropské unii po ekonomickém oživení v letech 2010 a 2011 zasáhla řadu zemí další recese. V roce 2012 se za celek zemí EU HDP snížil o 0,4 % a v roce 2013 HDP stagnoval. Teprve v letech 2004 a 2005 dochází k mírnému oživení. Rozdíly mezi zeměmi jsou však značné. Slušný ekonomický růst dosáhly pobaltské státy, Polsko a Slovensko. Na druhé straně značný propad ekonomické aktivity zaznamenalo jižní křídlo EU. Řecký HDP se v roce 2013 snižoval již šestým rokem a celkově se propadl o více než čtvrtinu. Rok 2014 přinesl zlepšení ekonomické situace většiny zemí Evropské unie, nicméně hospodářský růst zůstává velmi slabý a hrozí dlouhodobá stagnace.

Česká ekonomika se v letech 2005-2007 vyznačovala vysokou růstovou dynamikou, avšak vývoj v roce 2008 a 2009 přinesl postupně stále větší zhoršování podmínek hospodářského vývoje a česká ekonomika se na přelomu roku 2008 a 2009 dostala do silné **recese**. V roce 2009 HDP reálně poklesl o 4,5 % a negativní stránky recese se

se projeví především v rostoucí nezaměstnanosti, silném nárůstu vládního deficitu a dluhu a propadu investiční aktivity. Recese byla vyvolána především vnějšími faktory a oživení v roce 2010 a 2011 bylo mírné. V letech 2012 a 2013 se česká ekonomika dostává do nové recese, která byla způsobena domácími faktory, především pak fiskální restrikcí a silným poklesem domácí poptávky. Za celé šestileté období 2008–2013 česká ekonomika nevzrostla, ale vykazovala prakticky nulový průměrný roční růst HDP. Proces reálné konvergence (přibližování se České republiky k průměrné úrovni HDP na obyvatele v zemích Evropské unie) se prakticky zastavil. Teprve v roce 2014 dochází k oživení domácí poptávky a k růstu HDP o 2 %.

Makroekonomická rovnováha posuzovaná na základě vztahu mezi úsporami a investicemi a projevující se ve vývoji schodku běžného účtu platební bilance, se udržela na přijatelné úrovni. Bylo to důsledkem příznivého vývoje zahraničního obchodu se zbožím a službami, jehož saldo dosahovalo vysokých kladných hodnot. Hlavním zdrojem deficitu se stala bilance výnosů (čistý odliv prvotních důchodů ve formě mezd, repatriovaných a reinvestovaných zisků a úroků do zahraničí).

Veřejné finance vykazaly v letech 2009–2012 vysoký deficit, který se teprve v letech 2013 a 2014 výrazněji snížil. Relativně vysoké vládní deficity zvyšovaly vládní dluh, který je v mezinárodním srovnání na únosné úrovni. Vládní sektor se tak stal vážným zdrojem makroekonomické nerovnováhy české ekonomiky.

Tvrdé dopady globální recese, resp. Evropské dluhové krize pocítil i **trh práce**. Důsledkem byl pokles zaměstnanosti (2008–2010 v řadě zemí EU postižených dluhovou krizí přetrvávající až do současnosti) a korespondující růst míry nezaměstnanosti až na dvouciferné hodnoty naposledy vykazované v 80. a 90. letech minulého století. Dopad na dlouhodobou míru nezaměstnanosti byl pozorován od roku 2009 s tím, jak finanční krize pokračovala a nedocházelo k tradičně pozorovanému oživení ekonomických aktivit (velmi negativní dopad v tomto ohledu byl na středomořské státy). V ČR byl růst míry nezaměstnanosti relativně mírný a hodnoty za rok 2014 již odpovídaly těm předkrizovým. Mírné zvýšení stále přetrvává v případě dlouhodobé míry nezaměstnanosti. V případě mzdového vývoje, Relativně rychlý růst **nominálních i reálných mezd** v předkrizovém období byl vystřídán mírnými tempy růst, resp. poklesy jak reálných, tak nominálních mezd v jednotlivých letech od roku 2009. Česká ekonomika si udržela mírný nárůst nominálních i reálných mezd za roky 2008–2013, jako jedna z několika zemí EU. Jednotkové pracovní náklady sice od vstupu do EU v České republice rostly rychleji než v Evropské unii, což zhoršovalo nákladovou konkurenceschopnost ekonomiky, od roku 2008 však odpovídal průměru EU a byl jen mírně vyšší než v zemích eurozóny (EA-19). Růst **cen** (HICP) byl umírněný a více méně odpovídal průměru EU-28 i EA-19, čemuž odpovídal i pokles úrokových měr a výnosů. Důsledkem krize bylo i zastavení procesu **nominální konvergence**, resp. proces opačný (divergence) od roku 2011, použijeme-li pro jeho měření ukazatele cenové úrovně konečné spotřeby domácností.

Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt (HDP) patří k základním a široce používaným makroekonomickým ukazatelům charakterizujícím ekonomickou úroveň a hospodářský růst domácí ekonomiky. Jde o základní ukazatel národních účtů s relativně dlouhou historií, který je všeobecně známý a je k dispozici čtvrtletně. V systému národních účtů má klíčové postavení s bilančními vazbami na tvorbu, užití a procesy rozdělování. Významná je mezinárodní srovnatelnost tohoto ukazatele, která umožňuje srovnávat výši HDP na obyvatele a ekonomický růst různých zemí měřený růstem HDP ve stálých cenách a posuzovat úspěšnost zemí v hospodářském rozvoji. HDP je ukazatelem produkčního výkonu ekonomiky, protože ukazuje množství vyrobených výrobků a služeb (po odečtení mezispotřeby). Jde o komplexní ukazatel a s jeho obsahovým vymezením a výpočtem je spojena řada problémů (zahnutí netržní produkce a šedé ekonomiky, ocenění netržní produkce, převody do stálých cen).

HDP v kupních cenách je finálním výsledkem výrobní činnosti residentských institucionálních jednotek (včetně podniků pod zahraniční kontrolou). Může být definován třemi způsoby:

- jako souhrn hrubé přidané hodnoty (HPH) různých sektorů a odvětví národního hospodářství. HPH se vypočte tak, že se od celkové hodnoty produkce výrobků a služeb odečte mezispotřeba (výrobní metoda),
- jako hodnota domácího finálního užití produkce (konečná spotřeba a hrubá tvorba kapitálu) zvýšená o vývoz a snížena o dovoz (výdajová metoda),
- jako souhrn prvotních důchodů (důchodová metoda).

Pro charakteristiku ekonomického růstu země se počítá HDP ve stálých cenách, který eliminuje růst cen a ukazuje reálný růst HDP. Při převodu do stálých cen se postupuje metodou dvojité deflace (od celkové produkce převedené do stálých cen se odečte mezispotřeba převedená do stálých cen nebo od celkového finálního užití převedeného do stálých cen se odečte dovoz převedený do stálých cen). Výpočty cenových deflátorů představují složitý statistický problém. Růst HDP byl v minulosti vyjadřován ve stálých cenách určitého roku (2000, 2005) a byl ovlivněn relativními cenami tohoto roku. Z důvodu zpřesnění údajů o růstu HDP v rychle se měnící struktuře ekonomiky přešly země EU na srovnatelné ceny předchozího roku, které lépe odrážejí aktuální ceny a strukturu ekonomiky.

Údaje o HDP jsou ovlivněny revizemi národních účtů, které mají buď charakter obsahový nebo se týkají použití nových metod výpočtu ukazatelů. Poslední rozsáhlá revize nahradila dlouhodobě používaný systém národních účtů známý jako SNA 1993 a ESA 1995. Byla provedena pod patronací OSN, OECD a EUROSTATu a publikována jako System of National Accounts 2008 (SNA 2008) a pro země EU jako European System of Accounts 2010 (ESA 2010). Používání těchto systémů zajišťuje mezinárodní srovnatelnost makroekonomických ukazatelů jako je HDP.

Údaje o HDP jsou publikovány ve čtvrtletních národních účtech a později jsou zpřesňovány v ročních národních účtech. Publikují je pravidelně národní statistické úřady a z mezinárodních organizací OSN, OECD a EUROSTAT.

Hrubý domácí produkt ve stálých cenách (roční tempa růstu v %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU-28	2,0	3,4	3,1	0,5	-4,4	2,1	1,7	-0,5	0,0	1,3
Eurozóna-19	1,7	3,3	3,1	0,5	-4,5	2,0	1,6	-0,8	-0,4	0,9
Belgie	1,9	2,6	3,0	1,0	-2,6	2,5	1,6	0,1	0,3	1,0
Bulharsko	6,0	6,5	6,9	5,8	-5,0	0,7	2,0	0,5	1,1	1,7
Česká republika	6,4	6,9	5,5	2,7	-4,8	2,3	2,0	-0,8	-0,7	2,0
Dánsko	2,4	3,8	0,8	-0,7	-5,1	1,6	1,2	-0,7	-0,5	1,0
Estonsko	9,5	10,4	7,9	-5,3	-14,7	2,5	8,3	4,7	1,6	2,1
Finsko	2,8	4,1	5,2	0,7	-8,3	3,0	2,6	-1,4	-1,3	-0,1
Francie	1,6	2,4	2,4	0,2	-2,9	2,0	2,1	0,3	0,3	0,4
Chorvatsko	4,2	4,8	5,2	2,1	-7,4	-1,7	-0,3	-2,2	-0,9	-0,4
Irsko	5,7	5,5	4,9	-2,6	-6,4	-0,3	2,8	-0,3	0,2	..
Itálie	0,9	2,0	1,5	-1,0	-5,5	1,7	0,6	-2,8	-1,7	-0,4
Kypr	3,9	4,5	4,9	3,6	-2,0	1,4	0,3	-2,4	-5,4	-2,3
Litva	..	7,4	11,1	2,6	-14,8	1,6	6,1	3,8	3,3	2,9
Lotyšsko	10,2	11,6	9,8	-3,2	-14,2	-2,9	5,0	4,8	4,2	2,4
Lucembursko	4,1	4,9	6,5	0,5	-5,3	5,1	2,6	-0,2	2,0	..
Maďarsko	4,3	4,0	0,5	0,9	-6,6	0,8	1,8	-1,5	1,5	3,6
Malta	3,8	1,8	4,0	3,3	-2,5	3,5	2,3	2,5	2,7	3,5
Německo	0,7	3,7	3,3	1,1	-5,6	4,1	3,6	0,4	0,1	1,6
Nizozemsko	2,3	3,8	4,2	2,1	-3,3	1,1	1,7	-1,6	-0,7	0,8
Polsko	3,5	6,2	7,2	3,9	2,6	3,7	4,8	1,8	1,7	3,3
Portugalsko	0,8	1,6	2,5	0,2	-3,0	1,9	-1,8	-3,3	-1,4	0,9
Rakousko	2,1	3,4	3,6	1,5	-3,8	1,9	3,1	0,9	0,2	0,3
Rumunsko	4,2	8,1	6,9	8,5	-7,1	-0,8	1,1	0,6	3,4	2,9
Řecko	0,9	5,8	3,5	-0,4	-4,4	-5,4	-8,9	-6,6	-3,9	0,8
Slovensko	6,5	8,3	10,7	5,4	-5,3	4,8	2,7	1,6	1,4	2,4
Slovinsko	4,0	5,7	6,9	3,3	-7,8	1,2	0,6	-2,6	-1,0	2,6
Španělsko	3,7	4,2	3,8	1,1	-3,6	0,0	-0,6	-2,1	-1,2	1,4
Švédsko	2,8	4,7	3,4	-0,6	-5,2	6,0	2,7	-0,3	1,3	..
Velká Británie	2,8	3,0	2,6	-0,3	-4,3	1,9	1,6	0,7	1,7	2,6

Poznámka: .. – údaj nebyl dostupný. Pramen: EUROSTAT, National Accounts (22. 3. 2015).

HDP na obyvatele v paritě kupní síly

HDP na obyvatele v paritě kupní síly charakterizuje ekonomickou úroveň země v mezinárodních srovnáních. Při prostorovém srovnání jsou objemové indexy vyjadřovány v paritě kupní síly, aby byly vyloučeny rozdíly v cenových úrovních jednotlivých zemí. Standardy kupní síly (PPS) představují průměrné ceny zboží a služeb v zemích EU na bázi eura. Jsou agregovány s příslušnými vahami za všechny výdajové složky HDP. Objemový index HDP na obyvatele v PPS je vyjádřen v relaci k průměru za země EU (po poslední vlně rozšíření je používán průměr za země EU-28 = 100).

Hrubý domácí produkt (HDP) měří ekonomickou aktivitu země. Je definován jako hodnota všeho vyprodukovaného zboží a služeb po odpočtu zboží a služeb, spotřebovaných při její tvorbě. Pro mezinárodní srovnání objemů HDP mezi jednotlivými zeměmi je HDP přepočítáván na společnou měnovou jednotku pomocí parity kupní síly, která vylučuje rozdíly v cenových úrovních jednotlivých zemí.

Parita kupní síly (Purchasing Power Parity – PPP) je jednotka měnové konverze, která vyjadřuje poměr cen stejného zboží a služeb v národní měně k jejich ceně v měnové jednotce srovnávané země. Parity za jednotlivé agregáty jsou váženým průměrem relativních cenových poměrů za homogenní koše zboží a služeb, získané na základě cenových poměrů jednotlivých reprezentantů. PPP nejsou publikovány za jednotlivé výrobky a služby, ale jsou běžně k dispozici na vyšší úrovni agregace výdajů až po výdaje na HDP celkem. Parity jsou primárně konstruovány pro **prostorová srovnání**, nikoliv pro srovnání v čase. Jejich hlavním účelem je měřit a

srovnávat objemy HDP na obyvatele mezi zeměmi. Základní srovnání se proto provádí **v běžných paritách**. Pro časové srovnání jsou v některých materiálech (např. OECD) podřídně využívány i stálé parity, fixované k určitému roku.

Objemové indexy produktu v PPP (Volume Indices – VI) odrážejí rozdíly v objemu produkce zboží a služeb mezi jednotlivými zeměmi. Obvykle se pro srovnání používá tzv. referenční země nebo skupina zemí. Pro země EU jsou při agregaci HDP používány tzv. **standardy kupní síly**, které jsou vyvozovány z průměrných cen zemí EU.

HDP v PPS v propočtu na obyvatele se získá dělením HDP počtem obyvatelstva, definovaným podle národních účtů. (Jde o všechny osoby tuzemské nebo zahraniční, které mají trvalé bydliště nejméně po dobu jednoho roku na území daného státu.) **HDP v PPS na obyvatele ve vztahu k EU-28** poskytuje celkový obraz ekonomické úrovně jednotlivých zemí, vyjádřený k průměrné úrovni zemí Unie. Je-li index větší než 100, pak ekonomická úroveň v dané zemi je vyšší než průměr EU a obráceně.

Údaje o HDP na obyvatele v paritě kupní síly jsou publikovány ve statistikách mezinárodních institucí (OSN, OECD, EUROSTAT) i statistických úřadů jednotlivých zemí. Výpočty parit kupní síly se provádí na základě mezinárodních programů pro členské státy OECD a EU, většinou v tříleté periodicitě. Tyto programy poskytují mezinárodně srovnatelné cenové a objemové charakteristiky HDP a jeho výdajových složek (EUROSTAT – OECD PPP Programme).

Tabulka 2: Hrubý domácí produkt na obyvatele v PPS (EU-28 = 100)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU-28	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Eurozóna-19	108	108	108	108	108	108	108	107	107
Belgie	119	117	115	115	117	120	120	120	119
Bulharsko	36	37	40	43	44	43	44	45	45
Česká republika	80	81	84	81	83	81	83	82	82
Dánsko	123	124	122	123	123	126	126	125	124
Estonsko	59	64	69	68	63	64	68	71	73
Finsko	116	115	118	120	116	115	117	115	113
Francie	109	108	107	106	108	108	108	107	107
Chorvatsko	58	59	61	63	62	59	60	60	61
Irsko	145	146	147	132	128	129	130	129	130
Itálie	106	106	105	105	105	104	103	102	100
Kypr	99	99	100	105	105	102	96	93	89
Litva	53	56	60	63	57	60	65	69	73
Lotyšsko	51	55	60	60	53	53	57	60	64
Lucembursko	242	257	254	255	247	254	265	263	258
Maďarsko	62	62	60	63	64	65	65	65	66
Malta	81	79	78	81	84	86	84	85	86
Nizozemsko	133	135	136	139	137	135	135	132	131
Německo	116	116	116	116	115	119	122	123	123
Polsko	50	50	53	54	59	62	64	66	67
Portugalsko	80	80	79	79	81	81	78	76	79
Rakousko	125	125	123	124	126	126	128	129	128
Rumunsko	34	38	41	48	49	50	51	53	55
Řecko ^{P)}	91	93	91	93	94	87	77	74	73
Slovensko	59	63	67	71	71	73	73	74	75
Slovinsko	86	86	87	89	85	83	83	82	82
Španělsko	100	103	103	102	102	98	95	94	94
Švédsko	124	125	128	126	123	126	127	126	127
Velká Británie	125	123	118	114	112	108	106	107	109

Poznámka: údaje za rok 2014 nebyly dostupné. Pramen: EUROSTAT, National Accounts, 15. 2. 2015.

Produktivita práce

Produktivita práce je jeden z nejrozšířenějších ukazatelů výkonnosti ekonomiky. Její růst je klíčový pro ekonomický růst a pro růst ekonomické úrovně země měřené HDP na obyvatele. Růst produktivity práce v dlouhé perspektivě není omezen díky vlivu kvalitativních faktorů typu technologického pokroku nebo kvalifikací pracovní síly. Růst produktivity práce rovněž významným způsobem ovlivňuje zvyšování životní úrovně obyvatelstva, protože důchod na hlavu se mění v závislosti na změně produktivity práce.

Produktivita práce obecně vyjadřuje poměr mezi produktem a pracovním inputem (prací) nebo, jinými slovy, představuje množství produkce (zboží a služby) připadající na jednotku pracovního inputu. V zásadě může být definována jako objem produkce dělený počtem zaměstnaných osob nebo počtem odpracovaných hodin. Na makroekonomické úrovni se zjišťuje jako poměr mezi hrubým domácím produktem ve stálých cenách k počtu zaměstnaných osob.

Podle národních účtů zaměstnanost zahrnuje zaměstnance a podnikatele. Jedná se o průměrné roční počty, kam patří jak rezidenti, tak nerezidenti, kteří pracují pro rezidenční výrobní jednotky. ČSÚ používá termín zaměstnaní, což jsou všechny osoby 15leté a starší, které během referenčního týdne příslušely mezi placené zaměstnané nebo zaměstnané ve vlastním podniku. Není přitom rozhodující, zda jejich pracovní aktivita měla trvalý, dočasný, sezónní či příležitostný charakter a zda měly jen jedno nebo více souběžných zaměstnání. Podle okruhu zahrnutých osob se rozlišují zaměstnaní v národním hospodářství celkem a zaměstnaní v civilním sektoru (bez příslušníků armády). Pro odvětvové zařazení zaměstnaných je rozhodující

odvětví činnosti pracoviště podle klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE).

Zaměstnaní se dělí na zaměstnance a podnikatele. Zaměstnanci jsou všechny osoby s formální vazbou k zaměstnání bez ohledu na to, zda v referenčním týdnu skutečně pracovaly či nikoliv. Členové produkčních družstev jsou pro potřeby mezinárodního srovnání spojováni se skupinou zaměstnanců. Zaměstnaní ve vlastním podniku jsou zaměstnavatelé, tj. podnikatelé se zaměstnanci a pracovníci na vlastní účet, tj. podnikatelé bez zaměstnanců. Za zaměstnané ve vlastním podniku se považují i pomáhající rodinní příslušníci bez ohledu na počet hodin odpracovaných během referenčního týdne.

Při praktickém zjišťování produktivity práce existují rozdíly v závislosti na účelu analýzy, na odvětvovém nebo sektorovém pohledu či na úrovni agregace (podnik, odvětví, národní hospodářství). V mnoha případech ovlivňuje zjišťování produktivity práce významným způsobem také dostupnost údajů.

Produktivita může být vyjádřena ve fyzických jednotkách nebo jako celková hodnota produkce (včetně mezipotřeby) ve stálých cenách. Na makroekonomické úrovni se pracuje s hrubým domácím produktem ve stálých cenách.

Stejně jako se poměruje hrubý domácí produkt ve stálých cenách s pracovním inputem, můžeme jej poměřovat i s jinými inputy. Hovoříme potom o produktivitě kapitálu, materiálu nebo energie. Významným ukazatelem výkonnosti je poměr hrubého domácího produktu ve stálých cenách k váženému součtu inputu práce a kapitálu, označovaný jako souhrnná produktivita faktorů.

Tabulka 3: Produktivita práce (HDP na zaměstnanou osobu, roční reálná tempa růstu v %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU-28	1,0	1,7	1,2	-0,5	-2,7	2,8	1,6	-0,1	0,4	0,5
Eurozóna -19	0,6	1,5	1,1	-0,3	-2,7	2,6	1,5	-0,3	0,3	0,3
Belgie	0,5	1,5	1,3	-0,8	-2,4	1,8	0,2	-0,2	0,5	0,7
Bulharsko	3,2	3,0	3,6	3,3	-3,4	4,7	4,3	3,1	1,5	1,3
Česká republika	4,4	5,5	3,4	0,5	-3,1	3,4	2,2	-1,2	-1,1	1,6
Dánsko	1,0	1,6	-1,4	-1,8	-2,2	4,0	1,2	-0,4	-0,5	0,3
Estonsko	7,0	5,3	7,7	-5,1	-5,1	7,8	1,6	3,0	0,4	1,3
Finsko	1,2	2,2	3,0	-1,5	-6,0	3,7	1,3	-2,3	0,2	0,2
Francie	0,9	1,3	0,9	-0,3	-1,8	1,9	1,4	0,2	0,5	..
Chorvatsko	3,4	0,9	-4,1	-1,7	-6,7	2,1	3,7	1,5	1,7	-3,0
Irsko	0,7	0,8	0,5	-2,0	1,6	3,9	4,6	0,3	-2,1	..
Itálie	0,4	0,0	0,2	-1,3	-3,9	2,4	0,3	-2,5	0,1	-0,5
Litva	..	7,7	8,9	4,0	-7,7	7,3	5,6	2,0	1,9	0,9
Kypr	0,3	2,6	1,4	1,6	-1,6	1,6	-0,2	1,8	-0,1	-0,4
Lotyšsko	8,5	11,9	5,8	-2,3	0,2	4,1	3,4	3,3	1,9	3,8
Lucembursko	1,3	1,0	2,0	-4,1	-6,3	3,3	-0,3	-2,5	0,0	..
Maďarsko	4,6	3,5	0,4	2,9	-4,2	1,1	1,8	-1,6	0,6	0,4
Malta	2,5	0,3	1,7	0,8	-2,5	1,8	-0,5	0,2	-1,4	-0,6
Německo	0,7	2,9	1,5	-0,3	-5,7	3,8	2,2	-0,7	-0,5	0,7
Nizozemsko	1,6	1,6	1,2	0,4	-2,5	1,8	0,8	-1,1	0,6	1,0
Polsko	1,4	2,9	2,6	0,1	2,3	6,5	4,2	1,6	1,7	1,6
Portugalsko	1,2	1,2	2,5	-0,2	-0,3	3,4	0,1	0,8	1,6	-0,5
Rakousko	0,9	1,6	1,8	-0,4	-3,4	0,9	1,4	-0,3	-0,5	-0,5
Rumunsko	5,8	7,3	6,5	8,4	-5,2	-0,5	1,9	5,7	4,0	1,8
Řecko	0,0	3,9	2,2	-1,7	-3,9	-2,8	-2,1	1,4	-0,1	0,0
Slovensko	4,8	6,1	8,4	2,2	-3,4	6,4	0,9	1,6	2,2	1,0
Slovinsko	4,5	4,0	3,5	0,7	-6,1	3,5	2,3	-1,8	0,5	2,0
Španělsko	-0,5	0,0	0,5	0,9	2,9	1,8	2,0	1,7	1,4	0,1
Švédsko	2,5	2,9	1,1	-1,4	-2,8	5,0	0,5	-1,0	0,3	..
Velká Británie	1,7	2,0	1,7	-1,2	-2,8	1,7	1,1	-0,4	0,5	2,0

Poznámka: .. – údaj nebyl dostupný. Pramen: EUROSTAT – National Accounts, Auxiliary Indicators, 18. 3. 2015

HDP v PPS na pracovníka a na odpracovanou hodinu

Ukazatele HDP na pracovníka a na odpracovanou hodinu charakterizují různým způsobem úroveň produktivity práce za celou ekonomiku. HDP na pracovníka vyjadřuje úroveň produktivity práce, ovlivněnou rozdíly v délce pracovní doby, a významně se do něho promítá podíl plně a částečně zaměstnaných. Produktivita práce počítaná na odpracovanou hodinu vyjadřuje vlastní úroveň produktivity práce za tuto základní časovou jednotku a neodráží se v ní rozdíly v délce odpracované doby.

Výkon ekonomiky, charakterizovaný ukazatelem HDP, je v mezinárodních srovnáních vyjádřen ve společné měnové jednotce, tzv. paritě kupní síly. To je uměle propočítaná jednotka, která umožňuje vyloučit rozdíly v cenových úrovních jednotlivých zemí. Tím zajišťuje cenovou srovnatelnost ukazatele HDP. Pro země EU jsou používány standardy kupní síly (Purchasing Power Standards - PPS), představující mezinárodně srovnatelné průměrné ceny zboží a služeb v zemích EU na bázi eura.

HDP v PPS na pracovníka obsahuje v čitateli HDP (metodologie jeho výpočtu viz výše), ve jmenovateli počet pracovníků, který sestává ze všech zaměstnaných osob, tj. ze zaměstnanců a podnikatelů podle definic Mezinárodní organizace práce (ILO), bez rozlišení na plně nebo částečně zaměstnané. V tomto ukazateli se odrážejí rozdíly v počtu zákonných pracovních hodin v týdnu a v počtu přesčasů i v počtu volných dnů

a svátků v jednotlivých zemích, jakož i v podílu zaměstnaných na částečný úvazek.

HDP v PPS na odpracovanou hodinu se používá k vyloučení vlivu všech extenzivních faktorů využívání fondu pracovní doby na produktivitu práce. Na rozdíl od ukazatele HDP na pracovníka rozlišuje plně a částečně zaměstnanou pracovní sílu, takže respektuje rozdíly ve složení pracovních sil v jednotlivých zemích. Odhady počtu odpracovaných hodin jsou založeny na údajích EUROSTATu a OECD na základě průměrného počtu hodin, odpracovaných jednou zaměstnanou osobou v dané zemi. Prvotním záměrem ukazatelů, vyjádřených v PPS, je zachytit prostorové srovnání mezi jednotlivými zeměmi, nikoliv srovnání v časových řadách.

HDP na pracovníka, resp. HDP na odpracovanou hodinu v PPS v relaci k EU-27 poskytují celkový obraz produktivity práce národní ekonomiky, vyjádřený k průměrné úrovni zemí EU. Je-li index větší než 100, pak úroveň produktivity práce v dané zemi je vyšší než průměr zemí EU-27 a obráceně.

Údaje o HDP na pracovníka a HDP na odpracovanou hodinu jsou publikovány ve statistikách mezinárodních institucí i statistických úřadů jednotlivých zemí. Za země EU publikuje tyto údaje EUROSTAT ve srovnatelných jednotkách PPS v rámci národních účtů.

Tabulka 4: HDP na pracovníka a na odpracovanou hodinu v PPS (EU-27=100)

	HDP na pracovníka						HDP na odpracovanou hodinu					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU-28	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Eurozóna-18	108,6	108,7	108,7	108,7	108,7	108,7	112,9	113,2	113,1	113,2	113,5	113,7
Belgie	126,9	127,9	129,8	128,6	128,6	127,4	134,0	134,8	136,9	134,9	134,3	133,1
Bulharsko	39,7	39,7	40,9	43,0	44,5	43,4	39,0	39,7	41,0	43,2	44,5	43,3
Česká republika	74,1 ^{b)}	75,9	74,3	74,6	73,9	72,0	68,5 ^{b)}	70,2	67,7	68,0	67,4	66,7
Dánsko	105,9	106,9	112,9	111,5	112,2	111,1	123,2	122,5	131,4	128,5	128,8	129,0
Estonsko	65,7	66,1	69,7	69,7	70,2	70,0	55,6	59,2	61,1	59,8	61,0	61,5
Finsko	113,3	110,2	109,4	109,7	109,1	107,2	111,7	108,3	107,6	108,2	107,0	105,6
Francie	115,3	117,3	116,7	116,7	116,3	116,1	128,7	130,9	130,1	130,0	129,2	128,8
Chorvatsko	78,3	76,3	75,2	77,2	80,4	80,2
Irsko	127,1	133,0	137,9	141,2	141,9	135,6	114,7	120,6	126,2 ^{p)}	129,4 ^{p)}	129,1 ^{p)}	122,6 ^{p)}
Itálie	112,9	112,6	111,6	110,4	109,4	108,9	104,3	104,5	103,8	102,8	102,6	101,9
Kypr	90,9	92,3	91,0	89,9	92,6	91,9	82,0	82,6	81,3	80,4	81,9	81,7
Litva	62,0	58,0	68,2	72,3	74,1	74,7	54,1	51,2	59,7	64,2	65,5	66,5
Lotyšsko	55,1 ^{b)}	57,3 ^{b)}	60,8 ^{b)}	63,8 ^{b)}	66,3 ^{b)}	67,0 ^{b)}	45,8 ^{b)}	48,2 ^{b)}	51,8 ^{b)}	54,0 ^{b)}	56,3 ^{b)}	57,0 ^{b)}
Lucembursko	168,4	159,5	164,2	165,5	162,8	164,1	177,5	172,9	178,3	180,1	177,2	..
Maďarsko	70,6	72,4	71,7	72,6	71,2	70,7	59,4	60,5	60,4	60,6	62,0	61,6
Malta	94,4	97,2	97,9	94,6	93,1	91,9
Nizozemsko	115,4	112,7	110,7	110,0	108,5	108,9	138,1	133,8	132,1	131,4	128,8	129,4
Německo	107,9	104,3	106,8	108,2	107,1	107,1	126,3	124,0	125,4	127,1	126,3	126,6
Polsko	62,4	65,5	70,1 ^{b)}	72,0	73,7 ^{b)}	74,4	50,2	52,4	56,4	58,2	59,4 ^{b)}	60,0
Portugalsko	72,1	72,9	73,6	75,9	76,5 ^{p)}	75,3 ^{p)}	63,4	65,0	65,8	64,6 ^{p)}	65,3 ^{p)}	65,3
Rakousko	116,5	116,3	115,1	115,6	115,0	113,5	112,9	114,5	114,9	114,8	115,2	115,3
Rumunsko	49,1	49,4	49,7	50,5	51,1	51,7	43,6	43,5	44,1	44,0	44,5	45,1
Řecko	97,6 ^{p)}	98,3 ^{p)}	93,0 ^{p)}	89,9 ^{p)}	91,8 ^{p)}	92,8	83,4 ^{p)}	80,9 ^{p)}	76,1 ^{p)}	72,8 ^{p)}	74,1 ^{p)}	74,8
Slovensko	79,8	80,0	82,4	81,6	82,1	82,7	74,0	73,8	75,2	75,1	75,4	76,6
Slovinsko	83,7	80,1	79,5	81,1	80,9	81,2	83,4	83,9	83,0	86,0	86,5	86,1
Španělsko	104,3	109,4	106,6	106,2	109,7	111,4	104,4	107,7	105,1	104,4	108,2	109,7
Švédsko	114,3	112,2	114,2	114,1	114,4	114,6	117,7	114,6	115,1	115,4	116,2	116,9
Velká Británie	109,0	107,0	102,5	100,3	99,3	99,5	109,3	107,3	102,8	100,7	98,3	97,7

Poznámka: p – prozatímní hodnota, b – přerušeni časové řady, .. – údaj nebyl dostupný, údaje za rok 2014 nebyly dostupné. Pramen: EUROSTAT, National Accounts, Tables on EU Policy. Employment and Social Policy Indicators. 19. 3. 2015.

Míra zaměstnanosti

Míra zaměstnanosti představuje podíl zaměstnaných osob na celkovém počtu osob v dané věkové skupině. Nízká míra zaměstnanosti znamená nejen nevyužívání ekonomického potenciálu dané země, ale též náklady v podobě dodatečných výdajů na sociální zabezpečení a prevenci řady negativních společenských jevů. Zvyšování zaměstnanosti bylo považováno za jednu z priorit tzv. Lisabonské strategie (1997, revize 2005). V souvislosti s probíhající finanční krizí a jejími dopady na zaměstnanost došlo k přehodnocení cílů a programů a byla přijata strategie Evropa 2020 (revize v přípravě). Ta klade důraz i na zvýšení počtu osob s terciárním vzděláním, snížení počtu osob končících předčasně studium (*drop-outs*) a snížení počtu osob ohrožených chudobou. Specifická pozornost je věnována zaměstnanosti rizikových skupin na trhu práce, zejména starších pracovníků a žen.

Ukazatel **míry zaměstnanosti** je konstruován jako procentní podíl osob zaměstnaných ve věku 15–64 let na celkovém počtu obyvatel ve stejné věkové skupině (v některých státech EU jsou specificky sledovány skupiny v odlišném rozpětí). Pokud se míra zvyšuje, ukazuje to na schopnost ekonomiky generovat pracovní místa a zlepšovat tak situaci na trhu práce. V detailnějším pohledu je nutné analyzovat typ nových pracovních míst (v soukromém nebo veřejném sektoru) včetně mzdových charakteristik.

Počty zaměstnaných (pracovníků) v národních statistikách pocházejí ze dvou **způsobů zjišťování**, a to výběrového šetření pracovních sil (u domácností) a podnikového výkaznictví. U výběrového šetření v EU existuje standardní metodologie (Labour Force Survey), která zahrnuje obyvatelstvo v soukromých domácnostech bez osob ve veřejných zařízeních (ubytovny, nemocnice apod.). V případě podnikového výkaznictví je zdrojem dat vyčerpávající nebo výběrové šetření. Při interpretaci

výsledků a jejich srovnávání je nutno použít metody vždy přesně rozlišovat.

Kategorie zaměstnaných může být pro statistické účely vymezena různými způsoby. **Zaměstnanými** jsou veškeré osoby, které v daném referenčním období (týden) nejméně jednu hodinu pracovaly za odměnu (mzdu nebo zisk) či mají pracovní místo, ale byly dočasně nepřítomny v práci. Při používání údajů rozlišujeme pracovníky v národním hospodářství, tj. zaměstnance ve evidenčním počtu a soukromé podnikatele, dále evidenční počet zaměstnanců, tj. osoby v hlavním i vedlejších pracovních poměru, členové družstev (vyloučeny jsou např. osoby na rodičovské dovolené a učni) k určitému datu a průměrný roční evidenční počet zaměstnanců.

Zaměstnané osoby mohou být **klasifikovány podle řady hledisek**: a) postavení v zaměstnání (10 tříd standardu ISCO 88 International Standard Classification of Occupations, čtyři skupiny OECD – nemanuálně a manuálně pracující vždy s vyšší a nižší kvalifikací); b) věkové skupiny (důraz na problémové skupiny mladých 15–24 let, starších 50 (55)–64 (74) let); c) pohlaví; d) dosažené vzdělání (např. 10 stupňů klasifikace ISCED 2011 – International Standard Classification of Education, sledující vzdělání v hlubším členění: 0 předškolní, 1 primární, 2–4 sekundární a post-sekundární, 5–7 terciární, 8 postgraduální); e) odvětví činnosti (např. podle OKEČ – odvětvová klasifikace ekonomických činností, v EU klasifikace NACE, organizace OSN používá třídění ISIC), tj. základní členění na 21 sekcí A až U, následně agregovaných např. pro účely národních účtů do 10/11 a 38 kategorií, resp. na sektorový pohled do tří kategorií zemědělství, průmysl a stavebnictví a služby, resp. čtyř (samotně kvartérní sektor – výzkum a vývoj); f) území (NUTS1-NUTS3 a podrobnější LAU1-LAU2); g) sektory národního hospodářství (soukromý, veřejný).

Tabulka 5: Míra zaměstnanosti (v % pracovní síly)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU-28	63,4	64,3	65,3	65,7	64,5	64,0	64,1	64,1	64,1
Eurozóna-19	63,6	64,6	65,5	65,9	64,5	64,1	64,2	63,8	63,5
Belgie	61,1	61,0	62,0	62,4	61,6	62,0	61,9	61,8	61,8
Bulharsko	55,8	58,6	61,7	64,0	62,6	59,7	58,4 ^{b)}	58,8	59,5
Česká republika	64,8	65,3	66,1	66,6	65,4	65,0	65,7 ^{b)}	66,5	67,7
Dánsko	75,9	77,4	77,0	77,9	75,3	73,3	73,1	72,6	72,5
Estonsko	64,8	68,4	69,8	70,1	63,8	61,2	65,3	67,1	68,5
Finsko	68,4	69,3	70,3	71,1	68,7	68,1	69,0	69,4	68,9
Francie	63,7	63,6	64,3	64,8	64,0	63,9	63,9	63,9	64,1 ^{b)}
Chorvatsko	55,0	55,6	57,1	57,8	56,6	54,0	52,4	50,7	52,5 ^{b)}
Irsko	67,6	68,7	69,2	67,6	61,9 ^{b)}	59,6	58,9	58,8	60,5
Itálie	57,6	58,4	58,7	58,7	57,5	56,9	56,9	56,8	55,6
Kypr	68,5	69,6	71,0	70,9	69,0 ^{b)}	68,9	67,6	64,6	61,7
Litva	62,9	63,6	65,0	64,4	59,9	57,6	60,2	62,0	63,7
Lotyšsko	62,1	65,9	68,1	68,2	60,3	58,5	60,8	63,0	65,0
Lucembursko	63,6	63,6	64,2 ^{b)}	63,4	65,2	65,2	64,6	65,8	65,7
Maďarsko	56,9	57,3	57,3	56,7	55,4	55,4	55,8	57,2	58,4
Malta	53,6 ^{b)}	53,9	55,0	55,5	55,3	56,2	57,9	59,1	60,8
Německo	65,5 ^{b)}	67,2	69,0	70,1	70,3	71,1	72,7 ^{b)}	73,0	73,5
Nizozemsko	73,2	74,3	76,0	77,2	77,0	74,7 ^{b)}	74,9	75,1	74,3 ^{b)}
Polsko	52,8	54,5	57,0	59,2	59,3	58,9 ^{b)}	59,3	59,7	60,0
Portugalsko	67,3	67,6	67,6	68,0	66,1	65,3	63,8 ^{b)}	61,4	60,6
Rakousko	68,6	70,2	71,4	72,1	71,6	71,7	72,1	72,5	72,3
Rumunsko	57,6	58,8	58,8	59,0	58,6	58,8	58,5	59,5	59,7
Řecko	59,6	60,6	60,9	61,4	60,8	59,1	55,1	50,8	48,8
Slovensko	57,7	59,4	60,7	62,3	60,2	58,8	59,3 ^{b)}	59,7	59,9
Slovinsko	66,0	66,6	67,8	68,6	67,5	66,2	64,4	64,1	63,3
Španělsko	63,6 ^{b)}	65,0	65,8	64,5	60,0	58,8	58,0	55,8	54,8
Švédsko	72,5 ^{b)}	73,1	74,2	74,3	72,2	72,1	73,6	73,8	74,4
Velká Británie	71,7	71,6	71,5	71,5	69,9	69,5	69,5	70,1	70,5 ^{b)}

Poznámka: b – přerušení časové řady, údaje za rok 2014 nebyly dostupné. Pramen: EUROSTAT, Population and Social Conditions – Labour Market, 27. 03. 2015.

Míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti vyjadřuje podíl nezaměstnaných osob na celkovém počtu ekonomicky aktivních osob (pracovní síla). Charakterizuje situaci na trhu práce a zprostředkovaně i výkonnost ekonomiky. Její výše odráží vztahy poptávky a nabídky, ale je rovněž ovlivněna demografickými faktory.

Míra nezaměstnanosti je vyjadřována na základě dat zjišťovaných **dvěma metodami**. První přístup vychází z evidence jednotlivých ekonomických subjektů a jiných administrativních zdrojů. Druhý přístup je založen na výběrovém šetření pracovních sil (VŠPS). Metodologie výběrového šetření je mezinárodně sladěna podle principů stanovených Mezinárodní organizací práce (ILO). Výběrová šetření publikují národní statistické úřady. Metoda založená na evidenci ekonomických subjektů (nejčastěji u úřadů práce) je do značné míry národně specifická a tudíž není mezinárodně srovnatelná. Údaje o míře nezaměstnanosti uváděné podle různých metod se mohou mnohdy významně lišit.

Pro výpočet míry nezaměstnanosti jsou obyvatelé určitého území rozděleni na ekonomicky aktivní (často je tato skupina označována jako disponibilní pracovní síla) a ekonomicky neaktivní. **Ekonomicky aktivní** (pracovní síla) je součet zaměstnaných a nezaměstnaných osob. Věkové vymezení osob při výpočtu ukazatele je různé. EUROSTAT používá (od roku 2001) věkové hranice od 15 do 74 let, definice ILO je 15 let a starší. **Ekonomicky neaktivní** jsou osoby mladší 15 let a starší 15 let, kteří nepatří mezi ekonomicky aktivní.

Nezaměstnaná osoba je definována různě podle použité metodiky výpočtu: buď jako registrovaný uchazeč o zaměstnání (např. na úřadu práce nebo pracovní agentu podle předpisů

v daném zemi) nebo z výběrového šetření pracovních sil. Ta chápe uchazeče o zaměstnání jako osobu v daném termínu zjišťování (definice v metodologii ILO): bez zaměstnání, aktivně práci hledající v předchozím období 4 týdnů a schopnou okamžitě nebo v krátkém časovém intervalu (zpravidla 14 dnů) nastoupit do práce. Při nesplnění některé z podmínek je osoba považována za zaměstnanou nebo ekonomicky neaktivní, Registrovaným nezaměstnaným je každá osoba, která se na příslušném úřadu práce zaregistruje, a to bez ohledu na skutečný pracovní stav. **Zaměstnaná osoba** je buď placený zaměstnanec (existuje právní vztah k zaměstnavateli) nebo zaměstnaný ve vlastním podniku.

Statistické úřady sledují nezaměstnanost členěnou podle celé řady (ekonomických a mimoekonomických) hledisek: a) podle věku; b) pohlaví; c) vzdělání; d) délky nezaměstnanosti; e) frekvence nezaměstnanosti; f) území (např. v definici regionů podle EU jde o NUTS 1–NUTS 3, resp. i podrobněji, na lokální úrovni – LAU1–LAU2). Hlediska registrované míry nezaměstnanosti jsou obvykle podrobnější oproti VŠPS. Liší se rovněž periodicitou publikování údajů o nezaměstnanosti – čtvrtletní (VŠPS) vs. měsíční (registrovaná).

Míra registrované nezaměstnanosti je podíl uchazečů o zaměstnání vůči disponibilní pracovní síle (součet nezaměstnaných osob v evidenci úřadů práce podle místa bydliště a zaměstnaných osob z VŠPS). **Míra nezaměstnanosti z VŠPS** je v procentech vyjádřený podíl osob nezaměstnaných a pracovních sil. Ukazatel je zjišťován na základě výběrového šetření a je prováděn nezávislou institucí (zpravidla národním statistickým orgánem).

Tabulka 6: Míra nezaměstnanosti (v % celkové pracovní síly)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU-28	9,0	8,2	7,2	7,0	8,9	9,6	9,6	10,5	10,9	10,2
Eurozóna 19	9,1	8,4	7,5	7,6	9,6	10,2	10,2	11,4	12,0	11,6
Belgie	8,5	8,3	7,5	7,0	7,9	8,3	7,2	7,6	8,4	8,5
Bulharsko	10,1	9,0	6,9	5,6	6,8	10,3 ⁱ⁾	11,3	12,3	13,0	11,6
Česká republika	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0	7,0	6,1
Dánsko	4,8	3,9 ⁱ⁾	3,8	3,4	6,0	7,5	7,6	7,5	7,0	6,6
Estonsko	8,0	5,9	4,6	5,5 ⁱ⁾	13,5	16,7	12,3	10,0	8,6	7,4
Finsko	8,4	7,7	6,9	6,4	8,2	8,4	7,8	7,7	8,2	8,7
Francie	8,9	8,8	8,0	7,4	9,1	9,3	9,2	9,8	10,3	10,2
Chorvatsko	13,0	11,6 ⁱ⁾	9,9	8,6	9,2	11,7	13,7	16,0	17,3	17,0
Irsko	4,4	4,5	4,7	6,4	12,0	13,9	14,7	14,7	13,1	11,3
Itálie	7,7	6,8	6,1	6,7	7,7	8,4	8,4	10,7	12,1	12,7
Kypr	5,3	4,6	3,9	3,7	5,4	6,3	7,9	11,9	15,9	16,1
Litva	8,3	5,8	4,3	5,8	13,8	17,8	15,4	13,4	11,8	10,7
Lotyšsko	10,0	7,0	6,1	7,7	17,5	19,5	16,2	15,0	11,9	10,8
Lucembursko	4,6	4,6 ⁱ⁾	4,2	4,9	5,1	4,6	4,8	5,1	5,9	6,0
Maďarsko	7,2	7,5	7,4	7,8 ⁱ⁾	10,0	11,2	11,0	11,0	10,2	7,7
Malta	6,9	6,8	6,5	6,0	6,9	6,9	6,4	6,3	6,4	5,9
Německo	11,2 ⁱ⁾	10,1	8,5	7,4	7,6	7,0	5,8	5,4	5,2	5,0
Nizozemsko	5,9	5,0	4,2	3,7	4,4	5,0	5,0	5,8	7,3	7,4
Polsko	17,9	13,9	9,6	7,1	8,1 ⁱ⁾	9,7	9,7	10,1	10,3	9,0
Portugalsko	8,8 ^{e)}	8,8 ^{e)}	9,2 ^{e)}	8,7 ^{e)}	10,7 ^{e)}	12,0 ^{e)}	12,9	15,8	16,4	14,1
Rakousko	5,2	4,8	4,4	3,8	4,8	4,4	4,2	4,3	4,9	..
Rumunsko	7,1	7,2	6,4	5,6	6,5	7,0	7,2	6,8	7,1	6,8
Řecko	10,0	9,0	8,4	7,8	9,6	12,7	17,9	24,5	27,5	26,5
Slovensko	16,4	13,5	11,2	9,6	12,1	14,5	13,7 ⁱ⁾	14,0	14,2	13,2
Slovinsko	6,5	6,0	4,9	4,4	5,9	7,3	8,2	8,9	10,1	9,8
Španělsko	9,2	8,5	8,2	11,3	17,9	19,9	21,4	24,8	26,1	24,5
Švédsko	7,7	7,1	6,1	6,2	8,3	8,6	7,8	8,0	8,0	7,9
Velká Británie	4,8	5,4	5,3	5,6	7,6	7,8	8,1	7,9	7,6	..

Poznámka: i – ukončení rekalkulace řady Eurostatem, e – odhadnuté hodnoty, .. – údaj nebyl dostupný. Pramen: EUROSTAT, Population and Social Conditions – Labour Market, 27. 03. 2015.

Dlouhodobá míra nezaměstnanosti

Dlouhodobá míra nezaměstnanosti je významným ukazatelem pro hodnocení strukturálních nerovnováh na trhu práce. Její dlouhodobě vysoká úroveň či dokonce nárůst v čase naznačuje nedostatečnou pružnost přizpůsobení jednotlivých subjektů trhu práce v ekonomice. Dalším problémem dlouhodobé nezaměstnanosti je její častá koncentrace v problémových skupinách trhu práce a regionech procházejících strukturální krizí.

Dlouhodobá míra nezaměstnanosti vyjadřuje podíl nezaměstnaných osob na celkovém počtu ekonomicky aktivních osob (pracovní síla). Ukazatel míry nezaměstnanosti je vymezen v souladu s definicí Mezinárodní organizace práce (ILO). Za dlouhodobě nezaměstnané se pokládají osoby ve věku 15–74 let, které byly v referenčním týdnu, kdy probíhalo zjišťování, bez práce po dobu 12 a více měsíců. Osoby bez práce jsou ty, které nemají práci, ani nebyly v placeném zaměstnání nebo sebezaměstnání (hodinu nebo více během referenčního týdne), aktivně hledají práci a jsou připravené pracovat.

Trvání nezaměstnanosti je vymezeno jako trvání hledání práce nebo jako období od posledního zaměstnání (sebezaměstnání), jestliže toto období je kratší než trvání hledání zaměstnání. Dlouhodobá míra nezaměstnanosti je míra nezaměstnanosti osob, které jsou bez práce déle než jeden rok vzhledem k počtu ekonomicky aktivních osob na pracovním trhu.

Oproti této definici existují národní koncepty, které pracují i s kratšími obdobími v podobě lhůty šesti měsíců. Mezi zeměmi se výpočet ukazatele dlouhodobé míry nezaměstnanosti liší, ale v rámci EUROSTATu je metodologie harmonizována (viz uka-

zatel míra nezaměstnanosti.) Vedle dlouhodobé míry nezaměstnanosti EUROSTAT sleduje i tzv. **velmi dlouhou míru nezaměstnanosti** (very long-term unemployment). Ta představuje ukazatel nezaměstnanosti osob, které jsou nezaměstnané déle než 24 měsíců, na celkovém počtu ekonomicky aktivních na trhu práce.

Dlouhodobou míru nezaměstnanosti sledujeme podle pohlaví, kde se ukazuje, že vyšší hodnoty jsou v případě žen (neplatí to však obecně, odlišná situace je např. ve skandinávských státech) nebo podle úrovně vzdělání (vyšší míru nezaměstnanosti vykazují osoby s nižší úrovní vzdělání). Zvláště je sledována dlouhodobá nezaměstnanost mladých osob (15–24 let), která se vztahuje k počtu osob stejné věkové skupiny.

Dopady dlouhodobé nezaměstnanosti mohou být v zásadě dvojího druhu: ekonomické a sociální. Prvé jsou spojeny především se ztrátou produkce a s náklady na sociální systém podporující nezaměstnané osoby. Sociální dopady se projevují ve snižující se kvalitaci nezaměstnaných osob, ve ztrátě pracovních návyků a v možných zdravotních problémech, což představuje potenciální omezení zaměstnatelnosti těchto osob. Specifickým problémem je skutečnost, že osoby dlouhodobě nezaměstnané mohou rezignovat na další hledání práce (to vede ke zkrácení ukazatele) a snažit se spíše využívat možnosti zaměstnání v šedé nebo černé ekonomice. Specifický problém představuje dlouhodobá nezaměstnanost u obou stran věkového spektra – velmi mladých pracovníků (často osoby s nedokončeným vzděláním, tzv. drop-outs), tak i starších pracovníků před důchodem.

Tabulka 7: Dlouhodobá míra nezaměstnanosti (v % pracovní síly)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU-28	4,1	3,7	3,1	2,6	3,0	3,8	4,1	4,7	5,1
Eurozóna-19	4,1	3,8	3,3	2,9	3,4	4,3	4,6	5,3	6,0
Belgie	4,4	4,2	3,8	3,3	3,5	4,1	3,5	3,4	3,9
Bulharsko	6,1	5,0	4,1	2,9	3,0	4,8	6,3	6,8	7,4
Česká republika	4,2	3,9	2,8	2,2	2,0	3,0	2,7	3,0	3,0
Dánsko	1,1	0,8	0,6	0,5	0,6	1,5	1,8	2,1	1,8
Estonsko	4,4	2,9	2,3	1,7	3,7	7,6	7,1	5,5	3,8
Finsko	2,2	1,9	1,6	1,2	1,4	2,0	1,7	1,6	1,7
Francie	3,7	3,7	3,2	2,8	3,2	3,7	3,8	4,0	4,2
Chorvatsko	7,6	7,0	6,1	5,6	5,4	7,0	8,8	10,4	11,0
Irsko	1,5	1,4	1,4	1,7	3,5	6,8	8,7	9,1	7,9
Itálie	3,9	3,4	2,9	3,1	3,5	4,1	4,4	5,7	6,9
Kypr	1,3	0,9	0,7	0,5	0,6	1,3	1,6	3,6	6,1
Litva	4,4 ^{e)}	2,6 ^{e)}	1,4 ^{e)}	1,3 ^{e)}	3,3 ^{e)}	7,4 ^{e)}	8,0	6,6	5,1
Lotyšsko	4,5	2,4	1,6	1,9	4,5	8,8	8,8	7,8	5,8
Lucembursko	1,2	1,4	1,2	1,6	1,2	1,3	1,4	1,6	1,8
Maďarsko	3,2	3,4	3,4	3,6	4,2	5,5	5,3	4,9	4,9
Malta	3,3	2,7	2,7	2,5	2,9	3,1	3,1	3,1	2,9
Německo	5,9 ^{b)}	5,7	4,8	3,9	3,5	3,3	2,8	2,4	2,3
Nizozemsko	2,1	1,9	1,4	1,1	0,9	1,2 ^{b)}	1,5	1,8	2,4
Polsko	10,3	7,8	4,9	2,4	2,5	3,0	3,6	4,1	4,4
Portugalsko	4,2 ^{e)}	4,5 ^{e)}	4,3 ^{e)}	4,1 ^{e)}	4,7 ^{e)}	6,3 ^{e)}	6,2 ^{b)}	7,7	9,3
Rakousko	1,3	1,3	1,2	0,9	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2
Rumunsko	4,0	4,1	3,2	2,3	2,1	2,4	3,0	3,1	3,3
Řecko	5,2	4,9	4,2	3,7	3,9	5,7	8,8	14,5	18,5
Slovensko	11,8	10,3	8,3	6,7	6,5	9,3	9,3	9,4	10,0
Slovinsko	3,1	2,9	2,2	1,9	1,8	3,2	3,6	4,3	5,2
Španělsko	2,2 ^{b)}	1,8	1,7	2,0	4,3	7,3	8,9	11,0	13,0
Švédsko	1,0	1,0	0,9	0,8	1,1	1,6	1,5	1,5	1,5
Velká Británie	1,0	1,2	1,3	1,4	1,9	2,5	2,7	2,8	2,7

Poznámka: b – přerušeni časové řady, e – odhadnuté hodnoty, údaje za rok 2014 nebyly dostupné. Pramen: EUROSTAT – Population and Social Conditions, Labour Market, 27. 03. 2015.

Nominální a reálné mzdové náklady

Mzdové náklady na zaměstnance jsou definovány jako průměrné náhrady zaměstnancům na jednoho pracovníka v celém národním hospodářství. Jedná se o poměrový ukazatel, jehož obě veličiny jsou položkami národního účetnictví. Mzdové náklady mohou být definovány v nominálním nebo reálném vyjádření. Reálné mzdové náklady jsou nominální náklady očištěné o vývoj cen. Jako deflátor se nejčastěji používá deflátor HDP nebo deflátor soukromé spotřeby. Na ukazatel reálných mzdových nákladů lze pohlížet ze strany spotřebitelů jako na ukazatel vývoje životní úrovně nebo ze strany producentů jako na ukazatel nákladovosti. Porovnáním s ukazatelem produktivity práce pak získáme ukazatel jednotkových pracovních nákladů jako indikátor nákladových a inflačních tlaků v ekonomice.

Náhrady zaměstnancům se podle standardu ESA 95 definují jako celková odměna, peněžní nebo naturální, kterou má platit zaměstnavatel zaměstnanci za jím provedenou práci v daném účetním období. Náhrady zaměstnancům se rozdělují na mzdy a platy a sociální příspěvky zaměstnavatelů. Kromě peněžních mezd a platů se do této položky zahrnují i naturální mzdy.

Mzdy a platy peněžní zahrnují též hodnotu všech sociálních příspěvků, daní z důchodu apod., které mají platit zaměstnanci, i když ve skutečnosti jsou sráženy zaměstnavatelem a placeny přímo do programů sociálního pojištění, daňovým úřadům atd. za zaměstnance. **Naturální mzdy a platy** se skládají z výrobků a služeb nebo jiných požitků poskytovaných zaměstnavatelem zdarma nebo za sníženou cenu, které mohou zaměstnanci použít ve svém volném čase a podle svého uvážení na uspokojení svých vlastních potřeb nebo přání nebo pro ostatní členy

svých domácností. Pro zaměstnavatelův výrobní proces nejsou tyto výrobky a služby nebo jiné požitky nezbytné. Pro zaměstnance představují naturální mzdy a platy dodatečný důchod; kdyby tyto výrobky a služby kupovali sami, museli by za ně platit tržní ceny.

V **České republice** jsou výchozím zdrojem údajů pro odhad náhrad zaměstnancům údaje z podnikového výkaznictví (statistického nebo účetního) a šetření úplných nákladů práce. Mzdy a platy jsou příjmy jednotlivců ze závislé práce a funkční požitky. V národních účtech jsou zachyceny v hrubých částkách, tj. před odečtením zákonných příspěvků zaměstnanců na sociální a zdravotní pojištění, daní a se zaměstnancem dohodnutých srážek. Při sestavování národních účtů se v počáteční fázi údaje o mzdách a platech přebírají ze statistického výkaznictví dopočteného na úplné soubory jednotek. Jedná se o účetní údaje o mzdách a platech, cestovním a o sociálních nákladech, které obsahují i část naturálních mezd. V další fázi jsou převzaté údaje o naturálních mzdách metodicky upraveny a navýšeny o naturální mzdy nezachycené v podnikovém účetnictví. Mzdy a platy jsou upraveny o záměrně nevykázané mzdy a platy, související se zaměstnáváním pracovníků načerno anebo vyplácením části mzdy mimo oficiální účetnictví. Odhad tohoto zkreslování byl proveden za malé a střední nefinanční podniky a za podnikatele – fyzické osoby.

Kromě mezd a platů jsou součástí náhrad zaměstnancům **sociální příspěvky**, které platí zaměstnavatelé, aby zajistili svým zaměstnancům nárok na sociální dávky. Sociální příspěvky zaměstnavatelů mohou být buď skutečné nebo imputované.

Tabulka 8: Vývoj nominálních a reálných mzdových nákladů na zaměstnance (roční tempa růstu v %)

	Nominální náklady							Reálné náklady						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Roční průměr	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Roční průměr
EU-28	3,9	4,5	-0,2	0,4	2,1	1,4	2,0	1,2	3,1	-1,3	-1,0	0,5	0,0	0,4
Eurozóna-19	3,8	4,5	-0,6	0,5	1,9	1,4	1,9	1,8	3,5	-1,4	-0,5	0,6	0,1	0,7
Belgie	4,4	3,7	-0,5	2,8	3,6	2,0	2,7	2,5	2,5	-2,4	0,6	1,5	0,4	0,8
Bulharsko	13,0	11,9	4,9	2,4	4,5	7,3	7,3	4,5	7,3	3,6	-4,3	2,9	8,1	3,6
Česká republika	3,5	2,6	0,0	0,6	2,6	0,5	1,6	1,4	0,0	1,4	0,8	1,1	-1,1	0,6
Dánsko	5,8	5,0	-0,8	0,0	2,0	1,4	2,2	1,7	4,5	-3,9	-0,6	-0,5	-0,2	0,1
Estonsko	16,0	2,3	-4,9	-0,8	3,4	6,8	3,6	8,0	1,9	-6,4	-3,7	0,7	2,2	0,4
Finsko	5,9	8,4	-1,4	2,3	5,2	1,8	3,7	2,7	6,5	-1,8	-0,3	2,5	-0,6	1,5
Francie	2,9	3,4	0,9	0,9	1,8	1,1	1,8	0,5	3,4	-0,2	-0,1	0,6	0,3	0,7
Chorvatsko	5,7	6,9	-1,6	-0,3	-0,5	1,5	1,9	-0,1	4,2	-2,4	-1,9	-2,0	0,6	-0,3
Irsko	7,4	-2,6	-7,4	-3,2	0,4	4,2	-0,3	10,1	1,4	-5,9	-4,1	-0,8	3,2	0,5
Itálie	4,4	5,2	0,1	0,7	2,3	1,4	2,3	1,8	3,2	-0,2	-0,8	0,6	0,1	0,8
Kypr	1,8	4,2	1,0	2,7	-2,6	-5,9	0,1	-2,7	4,1	-1,1	0,7	-4,6	-4,6	-1,4
Litva	9,6	-1,6	-7,0	0,7	2,2	3,0	1,0	-0,1	1,7	-9,0	-4,2	-0,5	1,4	-1,9
Lotyšsko	18,9	-11,6	-9,2	0,2	2,7	7,4	0,9	6,3	-2,1	-8,3	-5,8	-0,8	6,2	-0,9
Lucembursko	6,6	8,2	-1,1	2,4	4,2	3,6	3,9	2,7	6,5	-4,7	-2,4	0,6	2,1	0,8
Maďarsko	4,4	2,8	-0,3	1,6	3,4	0,8	2,1	-0,6	-1,2	-2,3	-0,6	0,1	-2,1	-1,1
Malta	3,3	5,6	0,2	4,1	4,2	0,9	3,0	0,3	2,8	-3,5	1,8	2,2	-1,2	0,4
Německo	2,4	6,3	-1,2	0,6	3,3	2,4	2,3	1,6	4,4	-1,9	-0,5	1,8	0,3	0,9
Nizozemsko	3,4	5,1	-1,1	1,3	3,7	1,6	2,3	1,1	4,6	-2,2	1,2	2,4	0,5	1,2
Polsko	8,5	1,2	1,6	0,9	1,8	1,0	2,5	4,8	-2,5	-0,2	-2,2	-0,4	-0,2	-0,2
Portugalsko	2,8	2,7	-1,3	-2,0	-2,9	1,9	0,2	1,0	1,6	-1,9	-1,7	-2,5	-0,3	-0,6
Rakousko	3,4	5,0	-0,2	0,8	3,1	2,6	2,4	1,6	3,1	-1,1	-1,0	1,2	1,1	0,8
Rumunsko	22,7	3,2	2,4	-5,8	2,7	4,1	4,5	6,0	-1,5	-2,8	-10,1	-2,1	0,6	-1,8
Řecko	5,1	7,3	0,3	-0,2	-3,3	-7,6	0,2	0,6	4,7	-0,5	-0,9	-3,4	-4,8	-0,8
Slovensko	4,4	6,1	-0,9	1,1	1,0	0,4	2,0	1,4	7,4	-1,4	-0,6	-0,2	-0,2	1,0
Slovinsko	6,5	8,5	0,5	-0,7	0,6	1,4	2,7	1,8	4,9	1,6	-1,8	0,3	0,0	1,1
Španělsko	5,8	1,7	-1,7	-1,1	-2,9	-0,4	0,2	3,6	1,4	-1,8	-1,2	-3,1	-1,1	-0,4
Švédsko	5,2	5,7	-2,6	2,6	4,2	1,1	2,7	1,8	3,2	-3,6	1,4	3,1	0,2	1,0
Velká Británie	2,3	4,8	1,7	-0,3	2,3	1,6	2,1	-0,6	2,7	-1,4	-2,4	0,7	-0,2	-0,2

Poznámka: reálné náhrady = nominální náhrady / deflátor soukromé spotřeby, údaje za rok 2014 nebyly dostupné, roční průměr – průměrné tempo růstu v letech 2008–2013. Pramen: Statistical Annex of European Economy, Autumn 2014, tab. 33–34, s. 74–77.

Index spotřebitelských cen

Index spotřebitelských cen je základním ukazatelem vývoje inflace. Inflaci rozumíme růst cenové hladiny v ekonomice (opakem je deflace). Inflace snižuje kupní sílu měny a ovlivňuje chování ekonomických subjektů. Na její vývoj působí řada faktorů jak na straně nabídky (světové ceny, kurz měny, jednotkové pracovní náklady), tak poptávky. Cenová stabilita patří mezi základní cíle centrálních bank, tudíž vývoj inflace je důležitým indikátorem pro měnovou politiku. Je také vodítkem pro indexaci mzdových sazeb a výdajů na sociální politiku.

Index spotřebitelských cen (CPI) sleduje vývoj spotřebitelských cen (životních nákladů) na spotřebním koši založeném na souboru vybraných druhů zboží a služeb placených obyvatelstvem. Za cenové reprezentanty jsou vybrány takové výrobky a služby, které se významně podílejí na výdajích obyvatelstva a svým rozsahem pokrývají celou sféru spotřeby.

V České republice je vybráno 699 reprezentantů (rok 2015). Jejich soubor je postupně agregován do 12 hlavních oddílů spotřebního koše, a to formou váženého aritmetického průměru individuálních cenových indexů. Do výběru jsou zařazeny ty výrobky a služby, o nichž lze předpokládat, že vývoj jejich cen bude s dostatečnou přesností vystihovat průměrnou změnu cen všech výrobků příslušné skupiny, z nichž byly vybrány. Ceny se zjišťují v prodejnách (vč. hypermarketů, supermarketů), provozních služeb a ostatních institucích poskytujících služby (cca 8 500 respondentů).

Váhy ve spotřebních koších byly pro výpočet indexů spotřebitelských cen (životních nákladů) stanoveny na základě struktury výdajů domácností (úroveň COICOP 4) podle výsledků statistiky rodinných účtů v roce 2010, které byly korigovány údaji statistiky národních účtů za rok 2014 (váhové schéma se obměňuje zhruba každých pět let). Index spotřebi-

telských cen se používá na tzv. národním principu, tj. zahrnuje výdaje rezidentských domácností.

Výpočet bazických indexů spotřebitelských cen je prováděn podle Laspeyresova vzorce. Základním obdobím pro výpočet cenových indexů je prosinec 2013 a základním obdobím zůstává rok 2005. Z těchto bazických indexů jsou vypočítávány indexy spotřebitelských cen srovnávací dvě libovolná období.

Pro účely mezinárodního srovnávání se používá tzv. **harmonizovaný index spotřebitelských cen (HICP)**. Je určen pro měření inflace na daném teritoriu, zahrnuje i výdaje zahraničních návštěvníků, je to tedy koncept známý jako domácí. Tento koncept umožňuje bez duplicit agregovat indexy za seskupení zemí EU. Převod na nový základ indexu (rok 2005 = 100, viz Press Release 146/2005) znamená, že údaje s předchozím obdobím nejsou srovnatelné (rok 1996 = 100).

Významnějším rozdílem mezi **indexem spotřebitelských cen** počítaným ČSÚ a **HICP** je zahrnování vývoje cen bydlení soukromých vlastníků bytů a domů. V indexu ČSÚ je toto tzv. imputované nájemné zahrnováno do CPI vzhledem k jeho významu a vzhledem k potřebám statistiky národních účtů. Harmonizovaný index ceny bydlení vlastníků bytů nezahrnuje. Připravuje se však metodika zahrnování vývoje cen i do HICP, ale pouze u nových obydlí.

Míra inflace může být vyjádřena jako: a) meziměsíční (daný měsíc oproti předchozímu měsíci), b) meziroční (měsíc daného roku oproti stejnému měsíci roku předchozího), c) klouzavý průměr (poměr průměru za uplynulých 12 měsíců oproti předchozím 12 měsícům) anebo d) vzhledem k určitému období vychozímu období.

Tabulka 9: Harmonizovaný index spotřebitelských cen (roční tempo růstu v %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Roční průměr
EU-28	2,3 ^{d)}	2,3	2,4	3,7	1,0	2,1	3,1	2,6	1,5	0,6	2,2
Eurozóna-19	2,2	2,2	2,2	3,3	0,3	1,6	2,7	2,5	1,3	0,4	1,9
Belgie	2,5	2,3	1,8	4,5	0,0	2,3	3,4	2,6	1,2	0,5	2,1
Bulharsko	6,0	7,4	7,6	12,0	2,5	3,0	3,4	2,4	0,4	-1,6	4,2
Česká republika	1,6	2,1	3,0	6,3	0,6	1,2	2,1	3,5	1,4	0,4	2,2
Dánsko	1,7	1,9	1,7	3,6	1,1	2,2	2,7	2,4	0,5	0,3	1,8
Estonsko	4,1	4,4	6,7	10,6	0,2	2,7	5,1	4,2	3,2	0,5	4,1
Finsko	0,8	1,3	1,6	3,9	1,6	1,7	3,3	3,2	2,2	1,2	2,1
Francie	1,9	1,9	1,6	3,2	0,1	1,7	2,3	2,2	1,0	0,6	1,6
Chorvatsko	3,0	3,3	2,7	5,8	2,2	1,1	2,2	3,4	2,3	0,2	2,6
Irsko	2,2	2,7	2,9	3,1	-1,7	-1,6	1,2	1,9	0,5	0,3	1,1
Itálie	2,2	2,2	2,0	3,5	0,8	1,6	2,9	3,3	1,3	0,2	2,0
Kypr	2,0	2,2	2,2	4,4	0,2	2,6	3,5	3,1	0,4	-0,3	2,0
Litva	2,7	3,8	5,8	11,1	4,2	1,2	4,1	3,2	1,2	0,2	3,7
Lotyšsko	6,9	6,6	10,1	15,3	3,3	-1,2	4,2	2,3	0,0	0,7	4,7
Lucembursko	3,8	3,0	2,7	4,1	0,0	2,8	3,7	2,9	1,7	0,7	2,5
Maďarsko	3,5	4,0	7,9	6,0	4,0	4,7	3,9	5,7	1,7	0,0	4,1
Malta	2,5	2,6	0,7	4,7	1,8	2,0	2,5	3,2	1,0	0,8	2,2
Německo	1,9	1,8	2,3	2,8	0,2	1,2	2,5	2,1	1,6	0,8	1,7
Nizozemsko	1,5	1,7	1,6	2,2	1,0	0,9	2,5	2,8	2,6	0,3	1,7
Polsko	2,2	1,3	2,6	4,2	4,0	2,7	3,9	3,7	0,8	0,1	2,5
Portugalsko	2,1	3,0	2,4	2,7	-0,9	1,4	3,6	2,8	0,4	-0,2	1,7
Rakousko	2,1	1,7	2,2	3,2	0,4	1,7	3,6	2,6	2,1	1,5	2,1
Rumunsko	9,1 ^{d)}	6,6	4,9	7,9	5,6	6,1	5,8	3,4	3,2	1,4	5,4
Řecko	3,5	3,3	3,0	4,2	1,3	4,7	3,1	1,0	-0,9	-1,4	2,2
Slovensko	2,8	4,3	1,9	3,9	0,9	0,7	4,1	3,7	1,5	-0,1	2,4
Slovinsko	2,5	2,5	3,8	5,5	0,9	2,1	2,1	2,8	1,9	0,4	2,4
Španělsko	3,4	3,6	2,8	4,1	-0,2	2,0	3,1	2,4	1,5	-0,2	2,2
Švédsko	0,8	1,5	1,7	3,3	1,9	1,9	1,4	0,9	0,4	0,2	1,4
Velká Británie	2,1	2,3	2,3	3,6	2,2	3,3	4,5	2,8	2,6	1,5	2,7

Poznámka: d – metodologie výpočtu je odlišná, výpočet vlastní časové řady HICP začal od ledna 1996, od ledna roku 2005 provedeno reškálování indexu (2005 = 100). Roční průměr – průměrné tempo růstu v letech 2005–2014. Pramen: EUROSTAT – Structural Indicators, General Economic Background, 27. 03. 2015.

Index cenové úrovně

Srovnatelná (relativní) cenová úroveň vyjadřuje poměr mezi paritami kupní síly a tržními měnovými kurzy v jednotlivých zemích. Udává vztah cenové úrovně příslušného agregátu ve zkoumané zemi k cenové úrovni v referenční zemi nebo skupině zemí. Nejčastěji se srovnává cenová úroveň celkového HDP nebo výdajů na spotřebu domácností. Údaje v národních měnách jsou přepočítány na společnou měnu pomocí parity kupní síly a tržního kurzu. Jako jednotky měnové konverze v rámci zemí EU jsou po-užívány tzv. standardy kupní síly (Purchasing Power Standards – PPS), které vyjadřují poměr cenové hladiny dané země k průměrné cenové úrovni zemí EU v příslušném složení.

Srovnatelné (relativní) cenové úrovně (Comparative Price Levels – CPL) neboli **indexy cenové úrovně** (Price Level Indices – PLI) jsou konstruovány jako podíl údajů za příslušný agregát (HDP, spotřeba domácností, tvorba hrubého fixního kapitálu apod. po metodologické revizi z roku 2014 na bázi ESA2010), který je přepočítán z národní měny měnovým kurzem a paritou kupní síly. Obvykle se udávají v procentech. Cenová úroveň dané země se vztahuje buď k jednotlivé referenční zemi nebo ke skupině zemí (EU v daném složení (28 zemí), ke 34 zemím OECD apod.).

Koeficient ERDI (Exchange Rate Deviation Index) představuje obrácenou hodnotu srovnatelné cenové hladiny (resp. podíl tržního a paritního měnového kurzu), obvykle se počítá na úrovni celkového HDP. Jeho hodnota vyjadřuje nadhodnocení nebo podhodnocení tržního kurzu oproti kurzu paritnímu (PPP).

Parity kupní síly (Purchasing Power Parities – PPPs) jsou jednotky měnové konverze, které vyjadřují poměr ceny stejného zboží a služeb v národní měně k jeho ceně v měnové jednotce

srovnávané země. Např. při ceně bochníku chleba ve Francii ve výši 1,87 euro a ve Velké Británii 0,97 liber činí PPP chleba ve Francii ve vztahu k Velké Británii 1,87/0,97, tj. 1,97 euro/libra. PPPs nejsou publikovány za jednotlivé výrobky a služby, ale propočítávají se na vyšší úrovni agregace až po výdaje na HDP celkem. Parity za jednotlivé agregáty jsou váženým průměrem relativních cenových poměrů za homogenní koše zboží a služeb, získané na základě cenových poměrů jednotlivých reprezentantů.

Parity jsou primárně konstruovány pro **prostorová srovnání**, nikoliv pro srovnání v čase. Jejich hlavním účelem je měřit a srovnávat ekonomickou úroveň (HDP na obyvatele) a cenovou úroveň mezi jednotlivými zeměmi. Vyjádření agregátů pomocí směnných a paritních kurzů se více liší u ekonomicky méně rozvinutých zemí, jejichž tržní kurz je oproti paritě výrazněji podhodnocen. Standardy kupní síly PPS jsou jednotky umělé společné měny v rámci EU na bázi eura, vyvozované z průměrných cen seskupení členských zemí (zde EU-28).

Srovnatelná cenová úroveň spotřeby domácností se propočítává jako poměr objemu konečných výdajů na spotřebu domácností přepočtených měnovým kurzem k objemu, přepočtenému paritou kupní síly. Srovnatelná cenová úroveň spotřeby domácností ve vztahu k EU-28 vychází ze srovnání údajů přepočtených měnovým kurzem (v běžných eurech pro země eurozóny) s údaji, přepočtenými standardy kupní síly PPS, které odrážejí průměrnou cenovou úroveň v zemích EU-28. Je-li index větší než 100, pak cenová úroveň v dané zemi je vyšší než průměr EU a obráceně. Relace cenové hladiny výdajů na konečnou spotřebu domácností se příliš neliší od CPL celkového HDP.

Tabulka 10: Index cenové úrovně konečné spotřeby domácností včetně nepřímých daní (EU-28 = 100)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU-28	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Eurozóna-19	101,7	101,6	101,0	102,9	105,5	102,9	103,0	102,0	102,5
Belgie	106,5	107,8	107,5	110,5	112,3	110,2	110,2	109,8	110,8
Bulharsko	43,3	44,9	45,6	49,4	51,3	50,0	50,2	49,6	49,0
Česká republika	58,2	61,4	62,5	77,3	73,1	74,6	73,7	71,2	68,7
Dánsko	140,5	138,5	137,4	139,8	143,1	140,5	141,3	139,0	139,4
Estonsko	64,7	68,6	73,4	76,7	77,3	74,8	76,0	76,4	78,1
Finsko	123,8	122,8	119,7	120,8	124,1	121,7	122,1	121,3	123,1
Francie	108,3	108,6	108,2	110,8	112,3	110,1	109,9	109,0	109,8
Chorvatsko	64,9	66,6	68,8	72,6	72,0	74,2	76,4	75,2	72,6
Irsko	126,6	126,1	123,6	124,6	124,2	129,8	125,6	118,1	119,2
Itálie	103,8	105,1	104,8	104,3	102,6	102,5	104,9	101,2	103,1
Kypr	91,1	91,3	90,5	90,4	88,3	87,8	87,8	88,7	93,4
Litva	52,4	53,6	54,9	57,4	60,1	66,0	67,0	63,6	64,8
Lotyšsko	54,5	56,2	57,1	60,8	66,7	75,1	76,1	70,0	72,6
Lucembursko	103,4	103,2	111,7	111,4	114,9	117,3	121,6	122,3	120,6
Maďarsko	58,4	62,1	63,4	60,7	66,8	69,5	63,2	63,0	61,8
Malta	72,1	73,3	73,1	74,8	75,5	77,4	78,1	77,4	79,5
Německo	106,3	104,9	103,4	102,7	101,8	103,6	107,0	103,5	102,2
Nizozemsko	108,0	106,3	104,8	104,1	102,1	104,2	107,9	107,9	108,4
Polsko	54,5	53,3	61,1	62,5	61,8	69,3	58,2	60,4	58,5
Portugalsko	86,2	87,5	85,2	85,0	85,8	87,9	89,2	87,4	85,0
Rakousko	103,5	103,4	102,6	102,0	102,7	105,2	107,9	105,1	105,8
Rumunsko	43,5	43,4	54,5	57,7	63,8	63,1	57,6	57,4	55,2
Řecko	86,0	87,7	88,4	89,1	89,9	91,8	95,0	94,5	95,1
Slovensko	50,8	55,0	55,4	58,1	63,3	69,9	73,2	70,3	70,8
Slovinsko	76,4	75,6	76,1	76,7	79,0	82,9	88,0	86,1	85,4
Španělsko	88,5	91,1	91,2	91,8	92,9	95,2	97,7	96,6	97,0
Švédsko	123,7	121,6	119,2	118,6	115,7	113,0	107,6	119,7	125,8
Velká Británie	108,0	108,6	109,9	110,7	114,1	103,1	96,8	107,8	109,1

Poznámka: údaje za rok 2014 nebyly dostupné. Pramen: EUROSTAT – Structural Indicators, Economic Reform, 27. 03. 2015.

Jednotkové pracovní náklady

Jednotkové pracovní náklady (JPN) vyjadřují vztah pracovních nákladů k produktivitě práce. Celkové pracovní náklady, tj. mzdy a platy, příspěvky na sociální pojištění a ostatní vedlejší mzdové náklady se vztahují k vytvářenému produktu. Na úrovni národního hospodářství je produktivita práce charakterizována hrubým domácím produktem na pracovníka, v jednotlivých odvětvích obvykle přidanou hodnotou nebo celkovým výkonem na pracovníka. Úroveň a vývoj JPN jsou významnými charakteristikami cenové konkurenční schopnosti.

Ukazatel pracovních nákladů (PN) na úrovni celého národního hospodářství je charakterizován náhradami zaměstnancům, přebíranými z národních účtů. (Jiný přístup vychází ze součtu mezd a platů, příspěvků zaměstnavatelů na sociální pojištění a tzv. vedlejších mzdových nákladů.)

Náhrady zaměstnancům – v hotovosti i naturální – zahrnují mzdy a platy, sociální příspěvky placené zaměstnavateli a další vedlejší náklady. Do **mezd a platů** jsou zahrnuty důchody za práce konané podle pracovněprávních a jiných zvláštních předpisů. Obsahují mzdy a platy za vykonanou práci pro zaměstnavatele, platy společníků firmy nebo členů družstev, platy a uniformy vojáků z povolání a kapesné a stravné vojáků prezenční služby. Dále zahrnují i příspěvky věnované zaměstnancům na dopravu do práce a z práce, na stravování, na jejich kulturní vyžití aj. Do **sociálních příspěvků** placených zaměstnavateli za jejich zaměstnance se zahrnují příspěvky na všeobecné sociální a zdravotní pojištění, na penzijní a zdravotní připojištění a přímé sociální podpory od zaměstnavatelů. Objem pracovních nákladů v **propočtu na zaměstnance** se vztahuje k celkovému počtu zaměstnanců v národním hospodářství (na rozdíl od produktivity práce, měřené HDP na pracovníka, která

se vztahuje k celkovému počtu pracujících včetně podnikatelů a samostatně výdělečných osob).

Různé koncepty JPN se odlišují tím, zda vztahují objem nominálních PN k ukazatelům produkce, měřené v běžných nebo ve stálých cenách. **JPN nominální** na úrovni celého národního hospodářství se propočítávají jako náhrady na zaměstnance v nominálním vyjádření v poměru k HDP na pracovníka v reálném vyjádření, tj. ve stálých cenách. **JPN reálné** vztahují nominální náhrady na zaměstnance k HDP na pracovníka v běžných cenách, resp. nominální JPN jsou korigovány cenovým deflátorem HDP (viz metodický popis ECFIN; HDP je na bázi ESA2010). Definice nejsou zcela sjednoceny a rovněž měna srovnání se může lišit, a proto je nutno přihlídnout k metodické poznámce dané definice.

Tempa růstu JPN (nominálních) se získají jako poměr indexu růstu PN v propočtu na 1 zaměstnance v nominálním vyjádření k indexu růstu HDP na pracovníka ve stálých cenách. **Tempa růstu JPN (reálných)** se získají jako poměr indexu PN v propočtu na 1 zaměstnance v nominálním vyjádření k indexu HDP na pracovníka v běžných cenách, resp. korigováním temp růstu nominálních JPN cenovým deflátorem HDP. Tímto postupem je vliv rozdílu v okruhu zahrnovaných osob v čitateli a jmenovateli při propočtu náhrad a produktivity minimalizován.

Úroveň JPN v mezinárodním srovnání lze hodnotit jako poměr pracovních nákladů v referenční měně (např. v eurech) k HDP v paritě kupní síly (např. v PPS), resp. lze pracovní náklady na zaměstnance i produktivitu práce v domácí měně převést do referenční měny tržním kurzem (Exchange Rate Adjusted).

Tabulka 11: Jednotkové pracovní náklady (reálné) (roční tempa růstu v domácí měně, v %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU-28	-0.8	-1.1	-0.9	1.1	3.2	-1.4	-0.8	0.8	-0.4
Eurozóna-18	-0.7	-1.1	-1.0	1.8	3.2	-1.4	-0.4	0.6	-0.3
Belgie	-0.9	-0.4	-0.2	2.2	2.7	-2.3	0.7	2.1	0.3
Bulharsko	-1.7	-3.5	0.1	3.8	7.7	2.4	-2.2	1.3	6.1
Česká republika	-0.4	-0.1	-0.7	1.5	-0.1	1.2	1.4	1.7	-2.0
Dánsko	-0.7	0.1	2.4	1.8	5.1	-4.5	-0.7	-0.8	-0.2
Estonsko	-2.1	0.4	5.0	8.7	1.3	-6.3	-3.7	0.6	1.7
Finsko	1.7	-0.5	-2.4	3.7	7.4	-2.0	-0.8	1.6	0.2
Francie	0.0	-0.3	-0.9	0.7	3.0	-0.2	0.0	0.6	0.1
Chorvatsko	-1.4	-1.7	0.3	-0.2	3.6	-1.9	-2.0	-1.9	0.6
Irsko	2.0 ^{p)}	0.2 ^{p)}	3.2 ^{p)}	10.0 ^{p)}	1.3 ^{p)}	-5.3 ^{p)}	-4.6 ^{p)}	-0.6 ^{p)}	0.6 ^{p)}
Itálie	0.6	0.2	-0.7	2.0	1.9	-0.6	-0.3	0.6	-0.2
Kypr	-1.3	-2.4	-3.1	-2.7	4.0	-0.9	0.2	-4.2	-4.3
Litva	-0.6	3.3	-1.9	0.7	2.0	-9.1	-4.4	-0.7	2.1
Lotyšsko	4.7	4.6	6.0 ^{b)}	6.8 ^{b)}	-6.7 ^{b)}	-9.3 ^{b)}	-4.6 ^{b)}	0.1 ^{b)}	2.1 ^{b)}
Lucembursko	-2.4	-5.2	-2.0	8.9	7.9	-5.4	-0.7	1.6	-1.0
Maďarsko	0.2	-1.4	0.7	-0.9	-0.7	-3.0	-0.3	-0.6	1.3
Malta	-2.8	0.7	-1.5	-0.2	3.1	-4.4	0.7	2.0	-1.3
Německo	-1.5	-2.3	-2.3	1.5	4.4	-2.1	-0.2	1.6	-0.1
Nizozemsko	-2.8	-1.1	-0.2	0.9	5.2	-1.5	0.0	1.5	0.6
Polsko	-2.3	-2.5	-1.3	4.0	-1.4	0.0 ^{b)}	-2.0	-0.9	..
Portugalsko	1.0	-1.8	-1.6	1.9	2.2	-2.1	-1.1	-2.7	0.1
Rakousko	-0.8	-0.8	-0.8	2.0	3.4	-1.1	-1.3	1.3	0.8
Rumunsko	8.8	-5.1	1.5	6.6	-1.2	-7.7	-10.6	-0.2	-1.0
Řecko	2.5	-3.4	-0.7	0.3	3.8	-1.3	-2.9	-4.8	-4.9
Slovensko	1.5	-1.2	-0.6	1.5	7.0	-1.4	-0.8	-0.2	-1.4
Slovinsko	-0.2	-1.0	-1.6	2.1	5.1	1.5	-1.9	0.5	-1.8
Španělsko	-1.0	-1.0	0.8	3.2	1.3	-1.8	-1.0	-3.0	-2.3
Švédsko	-0.7	-2.4	1.4	-0.1	2.3	-3.1	-1.2	1.9	-0.2
Velká Británie	-0.6	0.5	-0.3	0.0	3.9	-1.4	-1.2	1.5	-0.4

Poznámka: p – prozatímní hodnota, b – přerušení časové řady, .. – údaj nebyl dostupný, údaje za rok 2014 a za 19 zemí eurozóny nebyly dostupné. Pramen: EUROSTAT – Structural Indicators, General Economic Background, 27. 03. 2015; vlastní výpočty.

Soukromá spotřeba

Soukromá spotřeba (výdaje domácností na konečnou spotřebu) je základní složkou domácí poptávky (ve většině zemí představuje více než polovinu HDP) a na jejím vývoji závisí růst životní úrovně. Zpravidla platí pravidlo, že čím rychlejší je růst ekonomiky, tím rychlejší je i růst soukromé spotřeby a životní úrovně. Mezi základní faktory ovlivňující růst soukromé spotřeby patří výše a vývoj reálných disponibilních důchodů domácností, měnící se sklon k úsporám, reálná úroková míra, vývoj spotřebitelských úvěrů, hodnota majetku domácností, ale i demografické a regionální rozdíly. Podíl soukromé spotřeby na HDP se mezi zeměmi mnohdy významně liší a do značné míry odráží úroveň jejich ekonomického rozvoje.

Soukromá spotřeba je součástí **konečné spotřeby**, která je v posledních revizích národních účtů vymezena dvěma způsoby. První přístup sleduje hledisko výdajů na konečnou spotřebu (tedy kdo konečnou spotřebu hraří). Druhý přístup je založen na hledisku skutečné konečné spotřeby (tedy kdo ji skutečně uskutečňuje bez ohledu na to, kdo ji financuje).

Pojetí výdajů na konečnou spotřebu se vztahuje na výdaje tří institucionálních sektorů. Výdaje domácností na konečnou spotřebu se většinou označují jako soukromá spotřeba, výdaje sektoru vládních institucí na konečnou spotřebu se chápou jako veřejná spotřeba a výdaje sektoru neziskových institucí jsou relativně malé a pro účely analýz se přičítají k výdajům domácností.

Skutečná konečná spotřeba ukazuje, kdo výrobky a služby pro spotřebu získal bez ohledu na jejich financování. Rozlišuje se skutečná individuální spotřeba, která zahrnuje výdaje

domácností a neziskových institucí na konečnou spotřebu a individuální spotřebu vládních institucí, a skutečná kolektivní spotřeba, kam patří výdaje vládních institucí na kolektivní spotřebu.

Rozdíl mezi první koncepcí (výdaje na konečnou spotřebu) a druhou koncepcí (skutečná konečná spotřeba) spočívá v přístupu k některým druhům výrobků a služeb, které jsou financovány vládou, ale jsou poskytovány domácnostem jako naturální sociální transfer. Tak např. služby poskytnuté zdravotnictvím patří do skutečné individuální spotřeby bez ohledu na to, zda si je pacient platí či je dostane zadarmo.

Výdaje domácností na konečnou spotřebu se skládají z výdajů vynaložených rezidentskými institucionálními jednotkami za výrobky a služby, které jsou určeny pro přímé uspokojení individuálních potřeb. Většinou jde o nákupy v obchodě. Jako hraniční případy se zahrnují i služby bydlení poskytované vlastníky obydlí (imputované nájemné), naturální příjmy, finanční služby přímo účtované, služby pojišťoven a penzijních fondů, platby za licence a povolení. Nákupy obydlí se považují za tvorbu hrubého fixního kapitálu.

Údaje o soukromé spotřebě jsou publikovány ve čtvrtletních národních účtech spolu s údaji o HDP a složkách jeho užití a později jsou zpřesňovány v ročních národních účtech. Publikují je pravidelně národní statistické úřady a z mezinárodních organizací OSN, OECD a EUROSTAT. Mezinárodní srovnatelnost je zajištěna uplatňováním jednotných definic a metodiky podle standardů mezinárodně harmonizované soustavy národních účtů.

Tabulka 12: Soukromá spotřeba (roční reálná tempa růstu v %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU-28	2,2	2,3	2,3	0,4	-1,5	0,8	0,3	-0,7	-0,1	1,3
Eurozóna-19	1,9	2,1	1,8	0,3	-1,1	0,8	0,2	-1,3	-0,7	1,0
Belgie	1,3	1,5	1,8	1,8	0,2	2,8	0,6	0,8	0,3	1,0
Bulharsko	5,6	8,6	11,3	3,7	-6,4	0,5	1,8	3,9	-2,3	2,0
Česká republika	3,2	3,8	4,1	2,9	-0,7	1,0	0,2	-1,8	0,4	1,7
Dánsko	3,7	2,9	1,8	0,5	-3,4	0,8	0,2	0,4	0,0	0,3
Estonsko	9,3	12,7	9,0	-4,9	-15,3	-1,6	2,5	5,1	3,8	4,6
Finsko	3,2	4,1	3,5	2,1	-2,7	3,1	2,9	0,3	-0,6	-0,2
Francie	2,5	2,2	2,5	0,4	0,2	1,8	0,5	-0,4	0,2	0,6
Chorvatsko	3,9	3,3	6,3	1,3	-7,4	-1,5	0,3	-3,0	-1,2	-0,7
Irsko	7,1	6,7	6,7	-0,2	-5,8	0,4	-1,1	-1,4	-0,4	..
Itálie	1,3	1,4	1,2	-1,1	-1,6	1,2	0,0	-3,9	-2,8	0,3
Kypr	3,4	4,8	10,2	8,0	-6,6	1,3	1,8	-0,7	-6,0	-0,4
Litva	..	9,1	12,4	3,9	-17,4	-3,4	4,6	3,6	4,2	5,6
Lotyšsko	10,8	20,2	10,9	-8,0	-16,2	3,1	2,9	3,0	6,2	2,3
Lucembursko	3,2	3,8	2,6	0,0	0,8	2,0	1,2	1,9	1,5	..
Maďarsko	2,8	1,5	1,1	-1,1	-6,7	-2,8	0,8	-1,9	-0,1	1,6
Malta	2,8	2,9	0,7	-0,2	1,8	-0,2	2,7	0,6	1,6	3,4
Německo	0,4	1,5	-0,1	0,5	0,0	0,6	2,3	0,7	0,8	1,2
Nizozemsko	0,8	-0,6	2,1	1,0	-1,8	-0,1	0,2	-1,4	-1,6	0,1
Polsko	2,4	4,7	6,4	6,1	3,4	2,7	2,9	0,9	1,0	3,0
Portugalsko	1,6	1,5	2,5	1,4	-2,3	2,4	-3,6	-5,2	-1,4	2,1
Rakousko	2,2	2,1	1,1	0,8	0,6	1,5	0,7	0,6	-0,1	0,2
Rumunsko	10,1	12,7	14,1	7,1	-10,1	1,0	0,8	1,2	1,2	4,8
Řecko	4,6	2,9	3,6	3,0	-1,0	-7,1	-10,6	-7,8	-2,0	1,3
Slovensko	5,8	5,9	7,5	6,0	-0,5	0,1	-0,7	-0,4	-0,7	2,2
Slovinsko	2,2	1,2	6,4	2,4	0,9	1,0	-0,1	-3,0	-3,9	0,3
Španělsko	4,0	3,8	3,3	-0,7	-3,6	0,3	-2,0	-2,9	-2,3	2,4
Švédsko	2,8	2,7	3,8	0,2	0,4	3,9	1,9	0,8	1,9	2,4
Velká Británie	3,0	2,1	2,6	-0,5	-3,1	0,4	0,1	1,1	1,7	2,0

Poznámka: .. – údaj nebyl dostupný. Pramen: EUROSTAT, National Accounts (22. 3. 2015).

Míra investic

Akumulace fixního kapitálu (jeho růst, struktura a technická úroveň) se pokládá za důležitý růstový faktor, významný nejen pro ekonomický růst, ale i pro růst životní úrovně. Investice do fixního kapitálu mohou svým důchodotvorným efektem a multiplikačními účinky silně ovlivnit ekonomický růst jednotlivých zemí. Vztah investic a ekonomického růstu však není bezprostřední, ale je zprostředkovaný řadou faktorů, jako je struktura investic, jejich technická úroveň a efektivnost jejich využití. Podíl investic na HDP patří z dlouhodobého hlediska ke klíčovým faktorům růstu konkurenceschopnosti ekonomiky, protože je v nich ztělesněn technický pokrok. Srovnání míry investic s mírou úspor ukazuje významný zdroj vnější ekonomické nerovnováhy, který byl způsoben nedostatkem národních úspor ve vztahu k investicím a musel být pokryt zahraničními úsporami (přílivem zahraničního kapitálu).

Tvorba hrubého fixního kapitálu představuje základní složku celkové tvorby hrubého kapitálu (celkových investic), do které se navíc zahrnuje změna zásob a čisté pořízení cenností. Tvorba hrubého fixního kapitálu se skládá z čistého pořízení hmotných a nehmotných fixních aktiv, které mají charakter dlouhodobé spotřeby a jejichž cena převyšuje stanovenou hranici. Do hmotných fixních aktiv patří investice do budov a staveb, strojů a zařízení, změny stavu pěstovaných aktiv a velká zlepšení půdy. Nově podle ESA 2010 patří do hmotných aktiv zbrojní systémy. Nezahrnují se sem předměty dlouhodobé spotřeby nakoupené domácnostmi (s výjimkou obydlí), průzkum trhu a podobně. Do nehmotných fixních aktiv se zahrnuje geologický průzkum, software, výdaje na výzkum a vývoj a původní kulturní a umělecká díla. Investice na rozdíl od úspor jsou vždy

chápany jako domácí investice (investice rezidentů, mezi něž patří i investice podniků pod zahraniční kontrolou).

Metodologie tvorby hrubého fixního kapitálu a HDP je stanovena mezinárodně harmonizovaným systémem národních účtů. Pro země EU je to Evropský systém účtů (ESA 1995, nově ESA 2010). Mezinárodní a časová srovnatelnost dat je podmíněna dodržováním této metodologie. Jejím zpřesňování na základě revize již publikovaných dat ztěžuje zkoumání vývoje v čase i mezinárodní srovnání.

Při analýze ukazatele **míry investic** (v % HDP), především v mezinárodních srovnáních, je nutné brát v úvahu řadu faktorů, které mohou vysvětlit rozdíly v jednotlivých zemích. Např. aktivity velkých nadnárodních společností a s nimi spojený příliv přímých zahraničních investic mohou významně ovlivnit míru investic v dané zemi. Vývoj investic podléhá poměrně značným výkyvům v jednotlivých fázích ekonomického cyklu. V období recese zpravidla dochází k silnému útlumu investiční aktivity, zatímco ve fázi konjunktury růst investic bývá nejdynamičtější složkou finální poptávky.

Na míru investic mají vliv i různé cenové relace jednotlivých zemí. Např. v méně vyspělých zemích jsou investice do fixního kapitálu relativně drahé, protože jejich značná část pochází z dovozu. Cenová úroveň tvorby hrubého fixního kapitálu dané země je pak v relaci k cenové úrovni EU vyšší než cenová úroveň HDP. To zvyšuje míru investic. Proto mezinárodní srovnávací programy prováděné EUROSTATem a OECD uvádějí i alternativní vyjádření míry investic počítané v paritách kupní síly.

Tabulka 13: Míra investic (tvorba hrubého fixního kapitálu v % HDP)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU-28	21,4	22,0	22,6	22,5	20,6	20,1	20,2	19,7	19,2	19,3
Eurozóna-19	22,0	22,7	23,1	23,0	21,1	20,6	20,7	20,1	19,5	19,5
Belgie	22,2	22,6	23,4	24,3	22,9	22,3	23,0	23,0	22,3	22,9
Bulharsko	26,0	27,8	28,6	33,5	28,7	22,9	20,8	21,5	21,3	21,0
Česká republika	28,3	28,0	29,6	29,0	27,1	27,0	26,6	26,1	24,9	25,4
Dánsko	21,1	23,5	23,7	23,0	19,9	18,3	18,3	18,3	18,3	18,6
Estonsko	32,9	36,7	36,6	31,2	22,7	21,2	25,7	27,0	27,3	25,8
Finsko	23,0	22,8	24,2	24,4	22,8	21,9	22,2	22,3	21,1	20,0
Francie	21,7	22,4	23,1	23,6	22,0	22,1	22,4	22,5	22,1	21,6
Chorvatsko	25,4	26,6	26,8	28,1	25,2	21,3	20,3	19,6	19,3	18,6
Irsko	28,9	29,1	27,6	24,2	19,7	15,8	14,5	15,6	15,2	..
Itálie	21,1	21,5	21,6	21,2	20,0	19,9	19,6	18,3	17,4	16,8
Kypr	21,5	25,2	25,6	27,3	23,5	21,8	19,1	15,2	13,4	10,8
Litva	23,4	26,0	28,6	26,0	17,9	16,9	18,4	17,3	18,2	19,2
Lotyšsko	31,3	34,2	36,5	32,0	22,5	19,1	22,1	25,2	23,3	23,2
Lucembursko	19,0	17,6	18,0	19,4	18,0	16,7	18,0	18,4	17,1	..
Maďarsko	23,9	23,6	23,7	23,3	22,9	20,4	19,8	19,1	19,9	21,3
Malta	22,0	22,0	22,4	19,6	18,2	21,4	17,6	17,4	17,4	18,8
Německo	19,1	19,7	20,1	20,3	19,1	19,3	20,2	20,0	19,8	20,0
Nizozemsko	20,4	21,2	21,6	22,1	21,0	19,7	20,3	19,1	18,2	18,3
Polsko	18,6	19,8	21,9	22,6	21,1	19,8	20,3	19,4	18,8	19,6
Portugalsko	23,1	22,5	22,5	22,8	21,1	20,5	18,4	16,3	15,1	15,0
Rakousko	23,1	22,7	23,0	23,4	22,5	21,6	22,6	22,6	22,2	22,1
Rumunsko	24,3	26,4	36,0	38,4	26,0	25,9	27,1	27,5	23,8	21,8
Řecko	20,7	23,1	25,7	23,7	20,9	17,3	15,4	11,7	11,2	11,6
Slovensko	27,4	27,3	26,9	25,7	21,8	22,2	24,2	21,3	20,4	21,1
Slovinsko	26,6	27,8	28,8	29,6	24,3	21,2	20,2	19,2	19,7	20,1
Španělsko	29,9	31,1	31,0	29,2	24,3	23,0	21,4	19,7	18,5	18,9
Švédsko	22,1	23,0	23,9	24,3	22,3	22,3	21,7	22,6	22,1	..
Velká Británie	18,0	18,2	18,5	17,9	16,1	16,1	16,1	16,2	16,5	17,0

Poznámka: .. – údaj nebyl dostupný. Pramen: EUROSTAT, National Accounts, 17. 3. 2015.

Míra úspor

Tvorbu úspor a jejich přeměnu na investice je možno považovat za klíčový motor růstové výkonnosti každé ekonomiky. Je tomu tak proto, že na růstu investic do značné míry závisí hospodářský růst země a zvyšování životní úrovně jejích obyvatel. Úspory zvyšují národní bohatství (jmění) země, ať již ve formě finančních aktiv či v podobě nefinančních aktiv (např. přírůstek fixního kapitálu). Vztah mezi národními úsporami a domácími investicemi je podstatný i z hlediska hodnocení makroekonomické rovnováhy. Tento vztah odhaluje klíčový zdroj vnější ekonomické nerovnováhy, který spočívá v nedostatečném krytí domácích investic národními úsporami. Analýza míry úspor je předmětem značného zájmu především mezinárodních organizací, protože umožňuje posuzovat jednu z příčin rozdílného hospodářského vývoje různých zemí.

Míra úspor je poměr hrubých národních úspor k hrubému národnímu disponibilnímu důchodu. Alternativně je možné míru úspor počítat jako poměr hrubých národních úspor k hrubému domácímu produktu. V systému národních účtů se úspory chápou jako národní úspory a jsou definovány jako ta část hrubého národního disponibilního důchodu, která není použita na výdaje na konečnou spotřebu. Úspory jsou tokovou a nikoliv stavovou veličinou (nejde tedy o vklady či jiné formy finančních aktiv). Jejich přímé vyčíslení je obtížné, a proto se v národních účtech vypočtou nepřímo jako bilanční (zbytková) veličina.

V systému národních účtů jsou je tvorba národních úspor zachycena podle institucionálních sektorů ekonomiky. U domácností, vládních institucí a soukromých neziskových institucí sloužících obyvatelstvu se jejich úspory rovnají rozdílu mezi

jejich disponibilním důchodem a konečnou spotřebou. U sektorů nefinančních a finančních podniků, které nerealizují konečnou spotřebu, se jejich disponibilní důchod rovná úsporám.

Z hlediska analýzy je důležité rozlišovat soukromé a veřejné úspory. Do úspor soukromého sektoru se zahrnují nefinanční podniky, finanční instituce, domácnosti a soukromé neziskové instituce sloužící domácnostem. Do veřejných úspor patří úspory vládních institucí.

Protože disponibilní důchody se počítají pouze jako národní (se zohledněním toku prvotních a druhotných důchodů ve vztahu k zahraničí), jsou i úspory chápány jako úspory národní. Úspory nabývají různých forem finančních aktiv a proměňují se v nefinanční aktiva prostřednictvím investic. Úspory spolu s kapitálovými transfery představují základní zdroj růstu čistého jmění jednotlivých sektorů a celého národního hospodářství. Země, sektory i jednotlivé subjekty bohatnou prakticky pouze vytvářením úspor, které zvyšují jejich čisté jmění.

Důležité je rozlišování kategorie hrubých a čistých národních úspor. Hrubé úspory, které obsahují i hodnotu spotřeby fixního kapitálu, jsou důležité především z hlediska jejich vazby na celkové investice (tvorbu hrubého kapitálu), zatímco čisté úspory jsou určující pro růst čistého jmění (spotřeba fixního kapitálu představuje přenesenou hodnotu, nikoliv hodnotu nově vytvořenou). Z důvodu metodologických problémů s odhadem spotřeby fixního kapitálu jsou ukazatele míry úspor převážně publikovány v hrubém vyjádření.

Tabulka 14: Míra úspor (v % HDP)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU-27	20,3	21,0	21,8	20,9	18,2	18,7	19,3	18,9	19,0
EU-15	21,3	22,4	23,1	21,5	18,9	19,5	20,0	20,2	20,4
Belgie	25,1	25,8	26,9	25,1	20,5	23,3	22,5	20,7	19,7
Bulharsko	15,9	14,5	8,8	14,4	20,4	22,5	22,0	20,9	22,8
Česká republika	24,5	25,1	24,7	26,0	20,6	19,8	21,0	20,7	21,1
Dánsko	25,2	25,7	24,7	25,2	20,3	22,7	23,7	23,4	24,7
Estonsko	23,8	23,1	23,0	21,5	22,8	23,3	26,2	26,2	26,0
Finsko	25,3	25,9	27,1	25,4	20,5	20,2	19,1	18,1	17,0
Francie	19,3	20,0	20,6	20,1	17,2	17,4	18,3	17,7	17,7
Chorvatsko
Irsko	23,6	24,6	21,4	16,2	12,3	13,9	13,2	14,5	..
Itálie	20,0	20,3	20,8	18,8	16,9	16,5	16,7	17,6	18,1
Kypr	13,6	13,4	10,0	11,1	8,6	10,6	13,1	8,2	9,1
Litva	16,6	15,8	16,2	14,0	13,5	16,9	17,4	17,2	19,2
Lotyšsko	21,0	16,5	17,6	18,1	29,1	22,8	22,7	22,5	22,0
Lucembursko	..	23,4	29,6	25,6	10,7	17,5	17,1	15,7	..
Maďarsko	16,4	16,6	15,0	16,6	17,9	19,6	19,8	18,6	..
Malta
Německo	22,4	24,6	26,8	25,4	22,5	23,7	24,5	24,3	24,5
Nizozemsko	26,5	29,0	28,8	25,2	21,6	22,8	25,5	25,2	24,1
Polsko	17,0	17,0	18,4	18,3	17,3	16,7	17,6	17,4	..
Portugalsko	13,2	12,3	12,7	10,6	9,4	9,8	11,3	14,4	15,7
Rakousko	24,8	25,7	27,3	27,6	23,7	24,7	24,8	24,5	24,0
Rumunsko	14,4	15,9	17,4	19,8	21,2	21,2	22,4
Řecko	10,6	10,9	9,1	6,0	4,2	4,8	4,4	9,1	10,6
Slovensko	20,3	19,7	22,2	21,4	17,1	18,8	21,3	21,1	20,8
Slovinsko	25,5	26,6	27,4	25,7	21,7	20,4	20,4	20,6	22,4
Španělsko	22,1	21,9	21,0	19,5	19,1	18,4	17,3	18,5	19,0
Švédsko	24,8	26,6	28,9	29,0	23,4	25,6	26,1	25,3	25,2
Velká Británie	15,3	14,7	16,0	16,2	12,7	12,3	13,5	10,7	9,6

Poznámka: údaje jsou podle ESA 1995, .. – údaj nebyl dostupný, údaje za rok 2014 nebyly dostupné. Pramen: EUROSTAT, National Accounts, 22. 3. 2015.